

Projekat "Vidljive i bezbjedne/sigurne"

MAPA SIGURNOSTI

Sigurnost žena u javnom prostoru iz rodne perspektive

Mostar i Gacko

IMPRESUM

Naziv publikacije:

Mapa sigurnosti – Sigurnost žena u javnom prostoru iz rodne perspektive

Izdavač:

Inicijativa građanki/na Mostar

Autorice:

Alma Pelo Zagorčić
Aldijana Trbonja-Tule
Ifeta Ćesir-Škoro
Jasmina Gerin-Pelo
Anđelka Boljanović
Jelena Gutović

Fotografije:

Marin Margeta
Anđela Vuković

Grafičko oblikovanje:

Irma Mrnđić

Mjesto i godina izdavanja:

Mostar, 2026.

Projekat „Vidljive i sigurne/bezbjedne“ realizuje „Inicijativa građanki/na“ Mostar u partnerstvu sa Udruženjem „Riječ“ Gacko kroz grant podršku Fondacije “Lara” Bijeljina, u okviru projekta „Izgradnja mira počinje lokalno – Glasovi žena su važni“ čije je provođenje omogućeno kroz projekat “Žene vode na putu mira i sigurnosti u Bosni i Hercegovini” koji se implementira uz podršku Fonda za izgradnju mira generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (PBF) u partnerstvu sa Ministarstvom ljudska prava i izbjeglice BiH. Projekat se implementira pod vodstvom rezidentne koordinatorice UN-a u BiH, a zajednički ga provode UNWomen, Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Populacijski fond Ujedinjenih nacija (UNFPA).

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

PROJEKAT „VIDLJIVE I BEZBJEDNE/SIGURNE“

MAPA SIGURNOSTI ŽENA U JAVNOM PROSTORU Mostar i Gacko

Pilot mapa zasnovana na Safety Audit šetnjama, iskustvima građanki i rezultatima online ankete

UG Inicijativa građanki/na Mostar
Udruženje žena „Riječ“ Gacko

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

UVOD

Sigurnost žena u javnom prostoru predstavlja jedno od osnovnih pitanja ljudskih prava, ravnopravnosti i kvaliteta života u svakoj zajednici. Pravo na slobodno i sigurno kretanje bez straha od nasilja, uznemiravanja ili drugih oblika nesigurnosti neophodan je preduslov za puno učešće žena u društvenom, ekonomskom i javnom životu. Međutim, iskustva žena često se razlikuju od formalnih procjena sigurnosti, jer na njihov osjećaj sigurnosti utiču brojni faktori poput neadekvatne javne rasvjete, zapuštenih javnih površina, nedovoljne preglednosti prostora, saobraćajne infrastrukture i ograničenog prisustva nadležnih institucija.

Mapa sigurnosti žena u javnom prostoru izrađena je u okviru projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“, koji provodi Inicijativa građanki/na Mostar u partnerstvu sa Udruženjem žena „Riječ“ Gacko.

Projekat je nastao kao rezultat zajedničkog prepoznavanja potrebe da se sigurnost žena u javnom prostoru sagleda iz perspektive samih žena – njihovih svakodnevnih iskustava, potreba i izazova sa kojima se suočavaju u lokalnim zajednicama. Projekat podržan kroz grant program projekta „Izgradnja mira počinje lokalno – Glasovi žena su važni!“ Sprovođenje ovog projekta omogućeno je kroz projekat “Žene vode na putu mira i sigurnosti u Bosni i Hercegovini” koji se implementira uz podršku Fonda za izgradnju mira generalnog sekretara Ujedinjenih nacija (PBF) u partnerstvu sa Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH. Projekat se implementira pod vodstvom rezidentne koordinatorice UN-a u BiH, a zajednički ga provode UN Women, Međunarodna organizacija za migracije (IOM) i Populacijski fond Ujedinjenih nacija (UNFPA).

Imajući u vidu vremenski okvir realizacije građanske inicijative od četiri mjeseca, ova Mapa sigurnosti predstavlja pilot mapu i početnu fazu sistemskog procesa identifikacije sigurnosnih izazova u javnom prostoru u Mostaru i Gacku.

Odabrane rute i lokacije predstavljaju pilot područja koja su učesnice prepoznale kao važne za analizu, na osnovu svakodnevnog kretanja žena, njihovih iskustava i uočenih potencijalnih rizika. Ova mapa ne predstavlja konačan pregled svih sigurnosnih izazova u zajednicama, već postavlja osnovu za buduće širenje aktivnosti, uključivanje većeg broja građanki i kontinuirano praćenje promjena u javnom prostoru.

Izrada Mape sigurnosti zasniva se na metodologiji Safety Audit (Revizija sigurnosti), participativnom pristupu koji prepoznaje žene kao ekspertice vlastitog iskustva i važne akterke u procesu kreiranja sigurnijih zajednica. Kroz organizovane sigurnosne šetnje, terensko posmatranje i zajedničku analizu javnih prostora, učesnice su identifikovale lokacije koje izazivaju osjećaj nesigurnosti, evidentirale ključne infrastrukturne i društvene izazove te definisale preporuke za njihovo unapređenje.

Ovaj dokument predstavlja rezultat zajedničkog rada učesnica Safety Audita, predstavnic organizacija civilnog društva i građanki. Njegova svrha nije samo evidentiranje postojećeg stanja, već i pružanje kvalitetne osnove za dijalog sa lokalnim vlastima, javnim institucijama i drugim relevantnim akterima u cilju planiranja i provođenja mjera koje će unaprijediti sigurnost žena u javnom prostoru.

FOTO 1: Mračna ulica, ilustracija

Mapa sigurnosti predstavlja praktičan alat za zagovaranje promjena zasnovanih na dokazima. Identifikovane kritične tačke, fotografije sa terena, zapažanja učesnica i preporuke sadržane u ovom izvještaju omogućavaju nadležnim institucijama da jasnije prepoznaju prioritete i planiraju intervencije koje će doprinijeti stvaranju sigurnijeg, pristupačnijeg i inkluzivnijeg javnog prostora za sve građane i građanke.

Poseban značaj ovog dokumenta ogleda se u činjenici da je nastao kroz saradnju žena iz Mostara i Gacka, potvrđujući da zajedničko djelovanje, razmjena iskustava i aktivno učešće građanki predstavljaju važan doprinos izgradnji povjerenja, rodne ravnopravnosti i održivih lokalnih zajednica. Nalazi i preporuke predstavljeni u ovoj pilot Mapi sigurnosti predstavljaju polaznu osnovu za nastavak procesa, širenje istraživanja na druge lokacije i razvoj dugoročnih mehanizama za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru.

METODOLOGIJA

Safety Audit: Revizija sigurnosti javnih prostora

Izrada Mape sigurnosti žena u javnom prostoru zasniva se na participativnoj metodologiji Safety Audit (Revizija sigurnosti), koja polazi od temeljnog principa da su žene ekspertice vlastitog iskustva te da njihova percepcija sigurnosti predstavlja ključan izvor podataka za urbanističko i infrastrukturno unapređenje. Ovaj pristup omogućava da se sigurnosni izazovi ne posmatraju isključivo kroz kvantitativne pokazatelje, već kroz svakodnevna proživljena iskustva, stvarne potrebe i subjektivni osjećaj sigurnosti žena koje te prostore svakodnevno koriste.

Kontekst projekta: Metodologija je primijenjena u okviru projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“, koji realizuje Inicijativa građanki/na Mostar u partnerstvu sa Udruženjem „Riječ“ Gacko. S obzirom na predviđeni vremenski okvir građanske inicijative od četiri mjeseca, proces je realizovan kao pilot Safety Audit, usmjeren na testiranje metodologije, identifikaciju prioriternih izazova i kreiranje osnove za buduće širenje aktivnosti na druge lokalne zajednice.

Faze realizacije metodologije

1. Formiranje i edukacija radne grupe

Prvi korak obuhvatio je selekciju i uključivanje žena iz Mostara i Gacka — prvenstveno aktivistkinja, članica organizacija civilnog društva i građanki motivisanih za pitanja rodne ravnopravnosti, sigurnosti i prava na grad. Kroz namjenske edukativne module, učesnice su osposobljene za primjenu Safety Audit alata, sa fokusom na:

- Razumijevanje rodne perspektive javne sigurnosti i urbane mobilnosti;
- Prepoznavanje fizičkih (infrastrukturnih) i društvenih faktora koji generišu osjećaj (ne)sigurnosti;

- Savladavanje metoda sistematskog posmatranja, mapiranja i dokumentovanja prostora na terenu;
- Formulisanje jasnih i argumentovanih zagovaračkih poruka i preporuka prema donosiocima odluka.

2. Odabir pilot ruta za sigurnosne šetnje

Na osnovu mapiranja svakodnevnih kretanja i iskustava samih učesnica, definisane su specifične pilot rute u oba grada. Fokus nije bio na cjelokupnoj teritoriji gradova, već na frekventnim i ključnim lokacijama koje direktno utiču na kvalitet života žena: Glavne pješačke zone, tranzitne ulice i autobuska stajališta; Prilazi obrazovnim ustanovama (školama, fakultetima) i javnim institucijama; Manje frekventni prolazi unutar naselja i specifične javne površine koje u večernjim satima izazivaju nelagodu i osjećaj izolovanosti.

3. Provođenje terenskih aktivnosti (Safety Walk)

Terenske aktivnosti realizovane su kroz fokusirane sigurnosne šetnje u večernjim satima, kada su infrastrukturni nedostaci i bezbjednosni rizici najvidljiviji. Tokom šetnji, učesnice su vršile audit prostora kroz analizu ključnih parametara:

Infrastruktura i preglednost: Dostupnost i kvalitet javne rasvjete, održavanje javnih površina, prohodnost staza i preglednost uglova.

Socijalni kontekst: Frekventnost prostora, prisustvo drugih ljudi, blizina komercijalnih sadržaja i realna mogućnost traženja pomoći u slučaju opasnosti.

Subjektivni doživljaj: Evidentiranje tačaka koje izazivaju visok nivo anksioznosti ili koje žene svjesno izbjegavaju tokom noćnih sati.

4. Sistematizacija i analiza podataka

Podaci prikupljeni na terenu, koji uključuju popunjene evaluacijske formulare i fotografsku dokumentaciju, poslužili su kao direktna osnova za analizu. Svaka evidentirana lokacija detaljno je analizirana kroz tri ključna elementa:

- Uočeni problem: Precizan tehnički i prostorni opis prepoznatog sigurnosnog izazova (npr. kvarovi na rasvjeti, zapuštena vegetacija, zaklonjeni vidici).
- Uticaj na žene: Opis na koji način taj problem utiče na slobodu kretanja, stepen anksioznosti i potrebu za izmjenom uobičajenih ruta kretanja.
- Preporuka za unapređenje: Konkretna prijedlog mjera (infrastrukturnih, komunalnih ili bezbjednosnih) za trajnu sanaciju i unapređenje lokacije.

5. Izrada zagovaračke Mape sigurnosti

Finalni rezultat analize pretočen je u pilot Mapu sigurnosti žena u javnom prostoru. Ova mapa predstavlja inovativan alat koji služi za podizanje svijesti javnosti, ali i kao platforma za strukturirani dijalog sa donosiocima odluka (lokalna samouprava, policijske uprave, komunalna preduzeća) s ciljem implementacije predloženih konkretnih mjera.

6. Ograničenja i održivost procesa

S obzirom na to da je ovaj proces realizovan kao pilot aktivnost unutar četveromjesečnog ciklusa građanske inicijative, generisani dokument predstavlja početni strateški okvir i osnovu za dalji rad.

Kako bi model ostvario puni kapacitet, neophodno je osigurati njegov kontinuitet kroz proširenje obuhvata lokacija, masovnije uključivanje građanki i uspostavljanje institucionalnog mehanizma za praćenje realizacije preporuka.

Na ovaj način Safety Audit prerasta iz jednokratne akcije u trajan i održiv mehanizam za kreiranje sigurnijih, pristupačnijih i rodno ravnopravnijih lokalnih zajednica.

Opis područja i razlozi odabira pilot lokacija u Mostaru

U okviru pilot Safety Audit procesa odabrane su dvije lokacije u centralnom području Mostara – ulica Alekse Šantića i područje Ulice Kneza Mihajla Viševića Humskog (Liske ulice). Iako se radi o ulicama koje se nalaze u samom centru grada i predstavljaju važne gradske pravce, tokom terenskih šetnji identifikovani su brojni izazovi koji utiču na osjećaj sigurnosti građanki, posebno u večernjim satima.

Ulica Alekse Šantića predstavlja značajan javni prostor kroz koji svakodnevno prolaze različite kategorije građana i građanki. U ovoj ulici nalaze se važne javne institucije, uključujući Kazneno-popravni zavod Mostar, osnovnu i srednju školu, zgradu Skupštine HNK kao i druge objekte koje svakodnevno koriste učenici, zaposlene osobe i stanovnici okolnih naselja. Uprkos značaju ove lokacije, tokom Safety Audit šetnje uočeni su problemi nedovoljne javne rasvjete, slabe preglednosti prostora, prisustva ruševnih objekata, neuređenih površina i mjesta koja mogu stvarati osjećaj nesigurnosti.

Ulica Kneza Mihajla Viševića Humskog (Liska ulica) odabrana je zbog svoje važnosti kao prostora u kojem se nalaze objekti od posebnog značaja za građane i građanke, uključujući Kliniku za psihijatriju SKB Mostar, Dom zdravlja Mostar sa Službom hitne medicinske pomoći i Gradski vrtić „Mostar“ - Odgojna jedinica Radobolja.

Ovim ulicama svakodnevno prolaze pacijenti, roditelji sa djecom, zaposlene osobe i druge građanke. Međutim, prisutni su izazovi poput nedovoljne rasvjete, ruševnih objekata, slabije održavanih javnih površina i dijelova prostora koji u večernjim satima stvaraju osjećaj nesigurnosti.

Odabir ove dvije lokacije zasnovan je na činjenici da se radi o frekventnim gradskim područjima koja bi trebala biti dostupna i sigurna za sve građane i građanke. Poseban fokus stavljen je na prostore koje koriste žene, djevojčice, djeca, starije osobe i osobe sa invaliditetom, kako bi se kroz njihovu perspektivu identifikovali problemi i predložile konkretne mjere za unapređenje sigurnosti.

Ove dvije lokacije predstavljaju pilot područja Safety Audit procesa, čiji cilj nije samo evidentiranje postojećeg stanja, već stvaranje osnove za buduće širenje analize na druge dijelove Mostara i kontinuirano uključivanje građanki u procese planiranja sigurnijih javnih prostora.

FOTO 2: Ulica Alekse Šantića – Mostar

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

IZVJEŠTAJ O PROVEDENOM SAFETY AUDITU - MOSTAR

Ulica Alekse Šantića – Mostar

Opis pilot lokacije

U okviru projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“, koji realizuje Inicijativa građanki/na Mostar u partnerstvu sa Udruženjem „Riječ“ Gacko, provedena je pilot Safety Audit šetnja u ulici Alekse Šantića u Mostaru. Sigurnosna šetnja realizovana je kroz dvije terenske aktivnosti – noćnu šetnju 03.07.2026. godine u 21:00 sat i dnevnu šetnju 20.07.2026. godine u 19:00 sati, s ciljem sagledavanja prostora iz perspektive žena koje ga svakodnevno koriste. Šetnjama je prisustvovalo ukupno 12 učesnica, među kojima su bile aktivistkinje i građanke Mostara, stanovnice ove ulice, direktorica VI osnovne škole, predstavica Kazneno-popravnog zavoda Mostar, kao i osoba sa invaliditetom – civilna žrtva rata. Uključivanje različitih perspektiva omogućilo je sveobuhvatniju procjenu pristupačnosti i sigurnosti prostora. Analizirana ruta obuhvatila je dio ulice Alekse Šantića od kružnog toka kod Hotela Ero do raskrsnice sa ulicom Mostarskog bataljona.

Ključni nalazi Safety Audita

Procjena sigurnosti izvršena je kroz osam ključnih kriterija: javna rasvjeta, preglednost prostora, mjesta za skrivanje, mogućnost izlaza i kretanja, prirodni nadzor, stanje infrastrukture, održavanje prostora i dostupnost pomoći. Ukupni nalazi ukazuju da se ulica Alekse Šantića, posebno u večernjim satima, ne percipira kao dovoljno siguran i pristupačan prostor za slobodno kretanje žena i djevojčica.

Najizraženiji problemi:

Nedovoljna javna rasvjeta (ocjena 1,66/5)

Iako ulica ima postojeću rasvjetu, njen efekat je ograničen zbog visokih krošnji drveća koje zaklanjaju svjetiljke. Na pojedinim dijelovima ulice prisutne su tamne zone koje značajno utiču na osjećaj sigurnosti.

Slaba preglednost prostora (ocjena 1,81/5)

Uočeni su problemi sa: visokim rastinjem uz trotoare, nepreglednim prolazima, nedovoljnom vidljivošću prostora ispred i oko pješaka. Učesnice su posebno istakle da ne mogu jasno vidjeti ko im dolazi u susret niti šta se nalazi iza grmlja, ograda ili ruševnih objekata.

Mjesta za skrivanje i napušteni objekti (ocjena 1,11/5)

Najveći sigurnosni rizik predstavljaju:

- ruševni i napušteni objekti,
- nezaštićeni prolazi,
- zidići i prostori koji omogućavaju skrivanje.

Ovaj kriterij dobio je najnižu ocjenu, što ukazuje na visok nivo zabrinutosti učesnica.

Stanje prostora i infrastrukture (ocjena 1,89/5)

- Identifikovani su:
- oštećeni trotoari,
- prepreke u kretanju,
- smeće,
- polomljeno staklo,
- neadekvatno postavljeni kontejneri,
- dijelovi trotoara koji nisu dostupni pješacima zbog ruševnih objekata.

Osjećaj sigurnosti učesnica

Od ukupno 12 učesnica:

0 osoba osjećalo se potpuno sigurno;

8 osoba osjećalo je nelagodu;

4 osobe osjećale su se veoma nesigurno.

Na pitanje da li bi ovom rutom hodale same noću:

1 osoba odgovorila je „da“;

7 osoba „samo ako moram“;

2 osobe „nikada“.

Rezultati pokazuju da prostor ne pruža dovoljan osjećaj sigurnosti za ravnopravno korištenje od strane žena i muškaraca.

Prijedlozi koji bi se mogli riješiti u kratkom roku se upućuju Gradonačelniku, vijećnicima GV Grada Mostara, Službi za komunalne poslove Grada Mostara a odnose na:

redovno čišćenje i održavanje ulice, posjeći svu živicu i živu ogradu u dvorištima koja je viša od jednog metra, bolji razmještaj kontejnera i postavljanje kanti za otpatke; bolja zaštita trotoara i ulice od ruševina, postavljanje dodatnih svjetla/reflektora na postojeću uličnu rasvetu ali ispod krošnji drveća (kako bi zaštitili drveće, ptice i insekte koji žive na drveću) te postavljanje rasvjete u prolaze koji nisu osvijetljeni.

Prijedlog za Ministarstvo pravde FBiH je da odobri sredstva za pet reflektora na zidu KPZ Mostar kako bi se osvijetlili umjetnički murali, s čime bi se dodatno osvijetlio i dobar dio ulice Alekse Šantića.

FOTO 3: Ulica Alekse Šantića

FOTO 4: Ulica Alekse Šantića

FOTO 5: Ulica Alekse Šantića – Mostar

Ulica Kneza Mihajla Viševića Humskog (Liska ulica) – Mostar

Procjena sigurnosti u ulici Kneza Mihajla Viševića Humskog – Liska ulica provedena je 21. jula 2026. godine, u dva termina – dnevna šetnja u 19:00 sati i noćna šetnja u 21:00 sat. Obuhvaćena je dionica Liske ulice od Rondoa do dvorišta JU Dječiji vrtići Mostar. U šetnjama je učestvovalo ukupno 12 osoba, među kojima aktivistice i građanke Mostara, stanovnica ulice, direktorica JU Dječiji vrtići Mostar, kao i osobe sa invaliditetom. Tokom šetnji dokumentovano je stanje prostora fotografijama i zabilježena su opažanja učesnica.

Ukupni nalazi ukazuju da ulica Kneza Mihajla Viševića Humskog – Liska ulica, posebno u večernjim satima, ne pruža dovoljan nivo sigurnosti i pristupačnosti za slobodno i samostalno kretanje žena i djevojčica, kao ni osoba sa invaliditetom i majki sa dječijim kolicima.

Najizraženiji problemi:

🔦 Nedovoljno funkcionalna javna rasvjeta (ocjena 2,8/5)

Iako duž ulice postoji javna rasvjeta, njena funkcionalnost je ograničena zbog visokih krošnji drveća koje zaklanjaju svjetiljke. Zbog toga pojedini dijelovi ulice nisu dovoljno osvijetljeni, što otežava sigurno kretanje i smanjuje vidljivost prostora. Problem nije samo u postojanju rasvjete, već u tome da ona ne omogućava dovoljnu vidljivost pješačkih površina i prostora koji ih okružuje. Učesnice su posebno istakle da u pojedinim dijelovima ulice ne mogu jasno vidjeti ko im dolazi u susret niti šta se nalazi iza prepreka i ruševnih objekata.

👁️ Nedovoljna preglednost i slab prirodni nadzor (ocjena prirodnog nadzora 3,1/5)

Preglednost prostora dodatno je narušena položajem objekata, ruševinama i drugim preprekama. Zgrade su uglavnom udaljene od ulice, zbog čega je prisustvo tzv. „očiju na ulici“ veoma ograničeno.

Učesnice su ukazale na to da na pojedinim mjestima ne mogu jasno vidjeti ko im dolazi u susret, niti mogu imati potpun pregled prostora ispred sebe i oko sebe. Nedostatak vizuelne kontrole prostora povećava osjećaj ranjivosti, posebno u večernjim satima.

⚠️ Mjesta za skrivanje i ruševni objekti (ocjena 3,0/5)

Ruševni i nezaštićeni objekti predstavljaju jedan od faktora koji negativno utiču na osjećaj sigurnosti. Problem dodatno povećava činjenica da učesnice ne mogu vidjeti unutrašnjost pojedinih ruševnih objekata, niti procijeniti da li se neko nalazi u prostoru koji nije vizuelno kontrolisan.

Kao problematične su identifikovane:

- ruševine i nezaštićeni objekti;
- prostori koji omogućavaju skrivanje;
- nepregledni dijelovi uz ulicu;
- mjesta sa ograničenom vidljivošću.

Ovakvi prostori, posebno u kombinaciji sa slabijom rasvjetom i nedostatkom prirodnog nadzora, doprinose osjećaju nesigurnosti i mogu uticati na odluke žena o tome kada i kako će koristiti ovu ulicu.

Stanje infrastrukture i prohodnost (ocjena 2,5/5)

Najnižu ocjenu među analiziranim parametrima dobilo je stanje infrastrukture i prohodnost prostora.

Tokom Safety Audit šetnje identifikovani su:

- oštećeni i neravni trotoari;
- neravnine nastale oštećenjem podloge;
- izdignuti dijelovi trotoara uzrokovani rastom korijenja drveća;
- prepreke na pješačkim površinama;
- kontejneri postavljeni na ulici ili trotoaru;
- otežano kretanje osoba sa invaliditetom;
- otežano kretanje majki sa dječijim kolicima.

Postojeća infrastruktura nije u dovoljnoj mjeri prilagođena svim korisnicima javnog prostora. Poseban problem predstavljaju trotoari koji zbog neravnina i prepreka otežavaju ili onemogućavaju nesmetano kretanje osoba sa invaliditetom i majki sa dječijim kolicima. Dodatni problem predstavljaju kontejneri koji su postavljeni na ulici ili na prostoru namijenjenom kretanju pješaka, čime se dodatno sužava prostor za sigurno hodanje.

FOTO 7: Liska ulica – Mostar

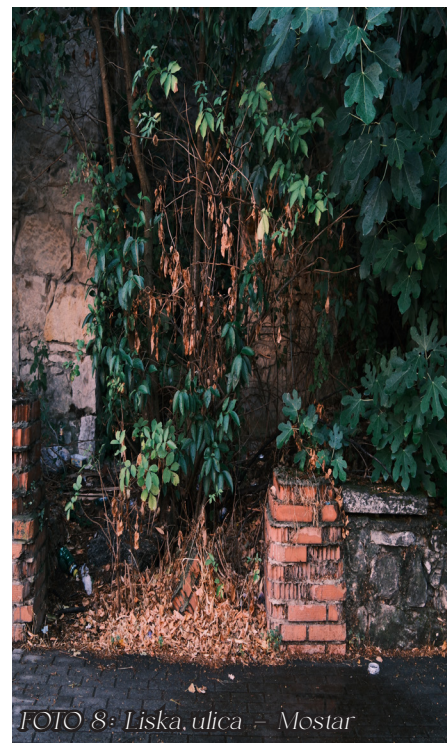

FOTO 8: Liska, ulica – Mostar

FOTO 9: Liska ulica – Mostar

FOTO 10: Liska ulica – Mostar

Osjećaj sigurnosti učesnica

Od ukupno 12 učesnica:

- 1 osoba osjećala se sigurno;
- 7 osoba osjećalo je pomalo nelagodno;
- 4 osobe osjećale su se veoma nesigurno.

Rezultati pokazuju izražen nivo nelagode i nesigurnosti. 11 od 12 učesnica nije se osjećalo potpuno sigurno tokom Safety Audit šetnje.

Na osjećaj nesigurnosti uticali su prije svega nedovoljna preglednost prostora, ograničena funkcionalnost javne rasvjete, ruševni objekti, nedostatak prirodnog nadzora te stanje i prohodnost trotoara. Posebno je značajno da se analizirana dionica nalazi u blizini JU Dječiji vrtići Mostar i Teniskog terena, ali njihovi prilazi nisu dovoljno jasno označeni. To dodatno otežava orijentaciju i preglednost prostora.

Nalazi pokazuju da se sigurnost ulice Kneza Mihajla Viševića Humskog – Liske ulice ne može unaprijediti samo jednom intervencijom. Problemi su međusobno povezani: nedovoljna preglednost, ograničena funkcionalnost rasvjete, ruševni objekti, slab prirodni nadzor i loša prohodnost trotoara zajednički utiču na osjećaj sigurnosti i mogućnost slobodnog kretanja.

Prijedlozi koji bi se mogli riješiti u kratkom roku se upućuju Gradonačelniku, vijećnicima GV Grada Mostara, Službi za komunalne poslove Grada Mostara, a odnose na:

bolji razmještaj kontejnera i postavljanje kanti za otpatke, postavljanje dodatnih svjetla/reflektora na postojeću uličnu rasvjetu ali ispod krošnji drveća (kako bi zaštitili drveće, ptice i insekte, koji žive na drveću) te postavljanje svjetla u prolaze i dvorišta koji nisu osvijetljeni, posebno prema Teniskim terenima i Dječijem vrtiću. Također je predloženo i ocrtavanje dva pješačka prelaza i to prema Tenskim terenima i kod Doma zdravlja.

FOTO 11: Liska ulica – Mostar

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

IZVJEŠTAJ O PROVEDENOM SAFETY AUDITU - GACKO

Park u naselju Slavljan - Gacko

Safety Audit šetnje u Parku u naselju Slavljan provedene su 21. jula 2026. godine, u dva termina – u 18:00 sati, tokom dnevne šetnje, i u 21:00 sat, tokom noćne šetnje. U procjeni prostora učestvovalo je ukupno 15 osoba, a aktivnost je organizovalo Udruženje žena „Riječ“ Gacko. Cilj Safety Audita bio je ispitati percepciju sigurnosti žena u javnom prostoru na području opštine Gacko, identifikovati ključne sigurnosne i infrastrukturne izazove te na osnovu nalaza formulirati preporuke za unapređenje lokalnih politika i praksi. Ukupni nalazi pokazuju da park u naselju Slavljan, posebno u večernjim satima, ne pruža dovoljan nivo sigurnosti i pristupačnosti za slobodno i nesmetano korištenje javnog prostora.

Najizraženiji problemi:

Nedovoljna javna rasvjeta – ocjena 1,67/5

Nedovoljna i nefunkcionalna javna rasvjeta predstavlja najizraženiji problem identifikovan tokom Safety Audita. Iako u prostoru postoje ulične sijalice, njihov broj nije dovoljan za adekvatno osvjetljenje parka i okolnih pješačkih površina. Učesnice su navele da pojedine sijalice ne rade ili su polomljene, zbog čega prostor u večernjim satima ostaje nedovoljno osvijetljen. Nedostatak rasvjete značajno smanjuje vidljivost i otežava procjenu prostora, posebno u dijelovima u kojima postoje prepreke, oštri uglovi ili potencijalna mjesta za skrivanje. Neadekvatna rasvjeta direktno utiče na osjećaj sigurnosti žena i predstavlja jedan od prioriteta za intervenciju.

Slaba preglednost i vidljivost prostora – ocjena 2,27/5

Preglednost prostora je zadovoljavajuća uglavnom tokom dnevne svjetlosti, dok se u večernjim satima značajno smanjuje.

Učesnice su identifikovale:

- oštre uglove i nepregledne dijelove prostora;
- mjesta koja nisu dovoljno vidljiva;
- dijelove prostora koji zbog nedostatka rasvjete ostaju u mraku;
- zone iz kojih nije moguće jasno procijeniti ko se nalazi u neposrednoj blizini.

Ograničena vidljivost smanjuje mogućnost pravovremenog uočavanja potencijalno rizične situacije i povećava osjećaj nesigurnosti.

Mjesta za skrivanje – ocjena 2,06/5

U prostoru su identifikovana mjesta koja mogu omogućiti skrivanje, uključujući procjepe, zaklonjene dijelove prostora i napuštene objekte. Postojanje ovakvih mjesta posebno je problematično u kombinaciji sa nedovoljnom rasvjetom i slabom preglednošću. Učesnice su ih prepoznale kao elemente koji povećavaju osjećaj nesigurnosti i utiču na njihovu spremnost da prostor koriste u večernjim satima.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti uređenju i osvjetljavanju prostora oko napuštenih objekata i uklanjanju elemenata koji omogućavaju skrivanje.

Ograničene mogućnosti izlaza i kretanja – ocjena 2,00/5

Učesnice su procijenile da su mogućnosti brzog izlaska iz prostora u slučaju potencijalno rizične situacije ograničene. Prema njihovim odgovorima, iz prostora je teško brzo pobjeći ili pronaći sigurnu alternativnu rutu, osim ukoliko je osoba fizički sposobna i dovoljno brza. Sporedne ulice koje bi mogle predstavljati alternativni izlaz ocijenjene su kao nepristupačne. Ograničene mogućnosti izlaza posebno su problematične u situacijama kada je prostor slabo osvijetljen i kada postoji mali broj osoba koje bi mogle pružiti pomoć.

Ograničen prirodni nadzor – ocjena 2,40/5

Prirodni nadzor nad prostorom uglavnom pružaju okolne privatne kuće i vjerski objekat. U neposrednoj blizini nalazi se i pijaca, ali je ona trenutno napuštena, neosvijetljena i tokom noći nema korisnika. Zbog toga njen potencijalni doprinos prirodnom nadzoru praktično ne postoji u večernjim satima. Nedostatak ljudi i aktivnosti u prostoru nakon određenog vremena dodatno povećava osjećaj izolovanosti i smanjuje mogućnost da osoba u slučaju potrebe brzo dobije pomoć od prolaznika ili drugih korisnika prostora.

Stanje infrastrukture i prohodnost – ocjena 2,40/5

Učesnice su identifikovale više infrastrukturnih problema koji otežavaju sigurno i nesmetano kretanje kroz prostor. Posebno su istaknuti:

- rupe i oštećenja na površinama;
- visoki ivičnjaci;
- otežano kretanje osoba sa smanjenom mobilnošću;
- neprilagođenost prostora za dječija kolica.

Stanje infrastrukture ne utiče samo na pristupačnost prostora, već i na sigurnost korisnika. Oštećene površine i visoki ivičnjaci povećavaju rizik od pada i otežavaju kretanje, posebno u uslovima smanjene vidljivosti.

Nedovoljno održavanje prostora – ocjena 2,67/5

Tokom Safety Audita uočeni su problemi sa održavanjem prostora, uključujući smeće i grafite. Dodatni problem predstavljaju kante i otpad koji se nalaze na samom ulazu u prostor, čime se ostavlja utisak zapuštenosti i smanjuje kvalitet prostora već pri samom ulasku. Uređen, čist i održavan javni prostor doprinosi osjećaju sigurnosti i šalje jasnu poruku da je prostor aktivan, nadziran i namijenjen građanima.

Dostupnost pomoći – ocjena 3,40/5

Dostupnost pomoći predstavlja najbolje ocijenjeni kriterij tokom Safety Audita. Učesnice su navele da je mobilni signal dostupan, dok kao potencijalne tačke pomoći prepoznaju okolne kuće i džamiju. Ipak, dostupnost pomoći u neposrednoj blizini ne može u potpunosti nadomjestiti nedostatak rasvjete, preglednosti i prisustva ljudi u prostoru. Potencijalne tačke pomoći potrebno je učiniti vidljivijim i lakše dostupnim korisnicima prostora.

Osjećaj sigurnosti učesnica

Subjektivni odgovori učesnica pokazuju da prostor ne pruža dovoljan osjećaj sigurnosti, posebno u večernjim satima. Učesnice su navele da se osjećaju pomalo nelagodno i da bi ovom rutom pješačile samo ako moraju. Ovakav rezultat pokazuje da postojeći fizički uslovi prostora utiču na način na koji žene donose odluke o kretanju i korištenju javnog prostora. Umjesto slobodnog korištenja prostora, žene svoje kretanje prilagođavaju procijenjenom riziku

Rezultati pokazuju da je javna rasvjeta najkritičniji sigurnosni problem, dok se kao dodatno značajni izdvajaju mjesta za skrivanje, ograničene mogućnosti izlaza, slaba preglednost i nedovoljan prirodni nadzor.

Safety Audit je pokazao da park u naselju Slavljan trenutno ne pruža dovoljan nivo sigurnosti, preglednosti i pristupačnosti za nesmetano korištenje javnog prostora, posebno u večernjim satima. **Najveći problem predstavlja nedovoljna i nefunkcionalna javna rasvjeta**, koja se dodatno povezuje sa slabom preglednošću, postojanjem mjesta za skrivanje i ograničenim mogućnostima brzog izlaza iz prostora.

Istovremeno, loše stanje pojedinih dijelova infrastrukture, visoki ivičnjaci i rupe otežavaju kretanje i čine prostor manje pristupačnim osobama sa smanjenom mobilnošću i roditeljima sa dječijim kolicima.

Na osnovu nalaza Safety Audita preporučuju se sljedeće prioritne intervencije:

- postavljanje nove i popravka postojeće javne rasvjete;
- uklanjanje ili sanacija neispravnih i polomljenih rasvjetnih tijela;
- uređenje i čišćenje prostora;
- uklanjanje smeća i neadekvatno postavljenih kanti i kontejnera;
- uklanjanje ili osiguravanje mjesta koja omogućavaju skrivanje;
- sanacija oštećenih površina, rupa i visokih ivičnjaka;
- poboljšanje pristupačnosti prostora za osobe sa invaliditetom i roditelje sa dječijim kolicima;
- uređenje i bolje osvjetljavanje prostora oko napuštenih objekata;
- unapređenje prirodnog nadzora kroz aktiviranje prostora i povećanje prisustva građana.

Za realizaciju navedenih mjera posebno je važno uključivanje Opštine Gacko i JP „Komus“ a.d. Gacko, kao ključnih lokalnih aktera za unapređenje rasvjete, održavanje i uređenje javnog prostora.

Nalazi Safety Audita predstavljaju osnovu za zagovaranje konkretnih promjena kojima bi se park u naselju Slavljan učinio sigurnijim, pristupačnijim i funkcionalnijim javnim prostorom za žene i djevojčice, ali i za sve građane i građanke Gacka.

FOTO 12: Park u naselju Slavljan

FOTO 13: Park u naselju Slavljan

FOTO 14: Park u naselju Slavljan

Ulica Nikole Tesle bb - Gacko

Safety Audit šetnje u Ulici Nikole Tesle provedene su 22. jula 2026. godine, u dva termina – u 18:00 sati, tokom dnevne šetnje, i u 21:00 sat, tokom noćne šetnje. U procjeni prostora učestvovalo je ukupno 15 osoba, a aktivnost je organizovalo Udruženje žena „Riječ“ Gacko. Ukupni nalazi ukazuju da analizirani prostor, posebno u večernjim satima, ne pruža dovoljan nivo sigurnosti, preglednosti i pristupačnosti za slobodno i nesmetano kretanje žena i djevojčica.

Najizraženiji problemi:

Potpuni nedostatak javne rasvjete – ocjena 1,33/5

Nedostatak javne rasvjete predstavlja najizraženiji sigurnosni problem na analiziranoj dionici.

Učesnice su navele da na ovom području nema ulične rasvjete te da se u večernjim satima stvaraju potpuno mračne zone. Nedostatak rasvjete značajno ograničava vidljivost prostora, otežava procjenu potencijalnih rizika i povećava osjećaj nesigurnosti. U uslovima potpunog mraka žene ne mogu jasno procijeniti ko se nalazi u njihovoj blizini, šta se nalazi uz put ili iza prepreka, niti mogu pravovremeno uočiti potencijalno rizične situacije. Zbog toga je uvođenje adekvatne javne rasvjete prioritetna intervencija.

Slaba preglednost i vidljivost prostora – ocjena 2,06/5

Preglednost prostora je ograničena visokim žbunjem, prisustvom napuštenog objekta i nedovoljnom vidljivošću pojedinih dijelova prostora. Visoko rastinje dodatno smanjuje preglednost i stvara zone koje nisu lako vizuelno kontrolisane. U kombinaciji sa nedostatkom rasvjete, ovaj problem postaje posebno izražen nakon zalaska sunca. Učesnice su ukazale na to da je teško imati jasan pregled prostora i pravovremeno uočiti osobe ili prepreke koje se nalaze u blizini.

Mjesta za skrivanje – ocjena 1,67/5

Na analiziranoj dionici identifikovano je više elemenata koji mogu omogućiti skrivanje.

Posebno su izdvojeni:

- napušteni objekat;
- kanal uz put;
- visoko rastinje;
- otpad i ostaci automobila;
- nepregledni dijelovi prostora.

Napušteni objekat predstavlja posebno problematičnu tačku jer omogućava skrivanje i dodatno smanjuje preglednost prostora. U kombinaciji sa nedostatkom rasvjete, ovakvi elementi značajno povećavaju osjećaj nesigurnosti.

Ograničene mogućnosti izlaza i kretanja – ocjena 2,06/5

Učesnice su procijenile da su mogućnosti brzog izlaska iz prostora u slučaju rizične situacije ograničene. Kao potencijalna mjesta za pomoć i izlaz prepoznate su kuće koje se nalaze u neposrednoj blizini, ali su one uglavnom ograđene, što dodatno ograničava mogućnost brzog pristupa. Ovakva prostorna konfiguracija znači da osoba koja se osjeti ugroženo nema mnogo dostupnih alternativnih pravaca kretanja ili otvorenih prostora u koje bi mogla brzo izaći.

Veoma slab prirodni nadzor – ocjena 1,45/5

Prirodni nadzor predstavlja jedan od najizraženijih problema na analiziranoj dionici.

Iako se u blizini nalaze kuće, nema radnji, kafića niti drugih sadržaja koji bi osiguravali stalno prisustvo ljudi u prostoru. Zbog toga je naročito u večernjim satima vrlo malo mogućnosti da žena koja se kreće ovom dionicom bude viđena ili da u slučaju potrebe brzo dobije pomoć od prolaznika. Nedostatak aktivnosti i prisustva ljudi dodatno pojačava osjećaj izolovanosti prostora.

Stanje infrastrukture i prohodnost – ocjena 2,06/5

Analizirani prostor karakteriše nedovoljno razvijena i neprilagođena pješačka infrastruktura.

Učesnice su identifikovale:

- rupe i oštećenja;
- visoko rastinje;
- neuređene površine;
- nedostatak trotoara;
- otežano kretanje osoba sa dječijim kolicima.

Poseban problem predstavlja potpuni nedostatak trotoara, zbog čega su pješaci primorani kretati se neposredno uz kolovoz ili po neuređenim površinama.

Takvo stanje povećava rizik za sve pješake, a posebno za žene sa djecom, osobe sa invaliditetom i osobe smanjene mobilnosti.

FOTO 15: Ulica Nikole Tesle bb

FOTO 16: Ulica Nikole Tesle bb

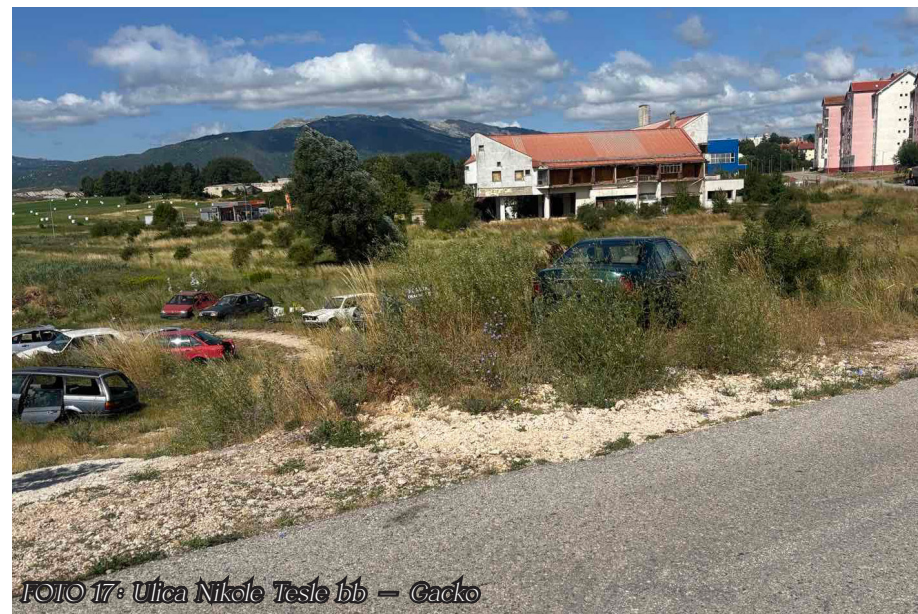

FOTO 17: Ulica Nikole Tesle bb – Cacko

III Nedovoljno održavanje prostora – ocjena 2,00/5

Na analiziranoj dionici uočeni su brojni problemi povezani sa održavanjem prostora.

Učesnice su posebno ukazale na:

- prisustvo smeća;
- otpad odložen uz put;
- napuštenu i polomljenu zgradu;
- neuređene površine;
- visoko rastinje.

Nakupljanje otpada i zapuštenost prostora doprinose osjećaju da je područje napušteno i bez adekvatnog nadzora. Uređenost i održavanje javnog prostora važni su elementi subjektivnog osjećaja sigurnosti, ali i prevencije dodatnog propadanja prostora.

505 Dostupnost pomoći – ocjena 3,40/5

Dostupnost pomoći predstavlja najbolje ocijenjeni kriterij, iako postoje ograničenja u neposrednom pristupu pomoći.

Učesnice su navele da je mobilni signal dostupan, dok kao najbliže potencijalne tačke pomoći prepoznaju kuće koje se nalaze u blizini.

Ipak, s obzirom na slab prirodni nadzor i mali broj aktivnih sadržaja u prostoru, dostupnost pomoći prvenstveno se oslanja na mogućnost telefonskog poziva ili prisustvo stanovnika okolnih kuća.

Osjećaj sigurnosti učesnica

Subjektivni odgovori učesnica pokazuju izraženu nelagodu i nesigurnost. Većina učesnica navela je da se u prostoru osjeća pomalo nelagodno, dok je nekoliko učesnica izrazilo da se osjeća veoma nesigurno.

Ovakav osjećaj direktno je povezan sa konkretnim karakteristikama prostora: potpunim nedostatkom javne rasvjete, slabom preglednošću, napuštenim objektom, mjestima za skrivanje, nedostatkom trotoara, slabim prirodnim nadzorom i prisustvom otpada i neuređenih površina.

Safety Audit je pokazao da analizirani prostor predstavlja visokorizičnu lokaciju iz perspektive sigurnosti žena u javnom prostoru, posebno u večernjim satima. Najveći problem predstavlja potpuni nedostatak javne rasvjete, koji u kombinaciji sa veoma slabim prirodnim nadzorom, visokom vegetacijom, napuštenim objektom i nedostatkom trotoara značajno ograničava mogućnost sigurnog kretanja.

Prostor trenutno ne omogućava dovoljan nivo preglednosti niti pruža dovoljno alternativnih pravaca za izlazak u slučaju rizične situacije. Istovremeno, neuređene površine, rupe, visoko rastinje i otpad dodatno smanjuju kvalitet i pristupačnost prostora.

Na osnovu nalaza Safety Audita preporučuju se sljedeće prioritete intervencije:

- postavljanje adekvatne javne rasvjete duž analizirane dionice;
- uređenje i čišćenje prostora;
- uklanjanje otpada i nelegalnih ili neadekvatnih odlagališta;
- uklanjanje ili adekvatno osiguravanje napuštenog objekta;
- uklanjanje visokog rastinja koje smanjuje preglednost;
- uređenje i sanacija neprohodnih i oštećenih površina;
- izgradnja ili uređenje pješačke staze/trotoara;
- unapređenje pristupačnosti za osobe sa invaliditetom i roditelje sa dječijim kolicima;
- razmatranje mogućnosti povećanja prirodnog nadzora i aktivnosti u prostoru.

Za realizaciju preporučenih mjera potrebno je uključivanje Opštine Gacko i JP „Komus“ a.d. Gacko, posebno u dijelu koji se odnosi na javnu rasvjetu, održavanje, čišćenje i uređenje prostora.

PROVOĐENJE ONLINE ANKETE O SIGURNOSTI ŽENA U JAVNOM PROSTORU U MOSTARU I GACKU

U okviru projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“ provedeno je istraživanje o percepciji sigurnosti žena u javnom prostoru na području **Mostara i Gacka**. Online anketom prikupljena su iskustva, stavovi i mišljenja građanki o sigurnosti, načinu korištenja javnog prostora i faktorima koji utiču na njihov osjećaj sigurnosti. U nastavku su predstavljeni i analizirani rezultati istraživanja, sa fokusom na ključne obrasce, razlike i zajedničke izazove u Mostaru i Gacku. Dobijeni nalazi predstavljaju osnovu za izradu konkretnih preporuka i zagovaračkih mjera usmjerenih na stvaranje sigurnijeg, pristupačnijeg i inkluzivnijeg javnog prostora.

ANALIZA PROVEDENE ANKETE NA PODRUČJU GRADA MOSTARA

1. Uvod

Sigurnost žena u javnom prostoru predstavlja jedan od važnih pokazatelja kvaliteta života, društvene uključenosti i jednakog pristupa javnim sadržajima. Način na koji žene doživljavaju sigurnost utiče na njihovu svakodnevnu mobilnost, korištenje javnih površina, učešće u društvenim aktivnostima te ukupni osjećaj slobode i pripadnosti zajednici. Percepcija sigurnosti oblikovana je različitim faktorima, uključujući fizičke karakteristike prostora, društveno okruženje i prethodna iskustva.

U okviru projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“ provedeno je istraživanje s ciljem ispitivanja percepcije sigurnosti žena u javnom prostoru na području Grada Mostara. Istraživanje je realizirano radi prikupljanja podataka koji će poslužiti kao osnova za izradu preporuka usmjerenih na unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru i podršku donošenju mjera na lokalnom nivou.

Izveštaj predstavlja pregled rezultata istraživanja provedenog među ženama različite životne dobi i mjesta stanovanja na području Grada Mostara. Pored prikaza rezultata ankete, izveštaj sadrži analizu ključnih nalaza te preporuke koje proizlaze iz iskazanih iskustava i stavova ispitanica.

2. Metodologija

Istraživanje je provedeno primjenom kvantitativne istraživačke metode korištenjem strukturiranog online anketnog upitnika kreiranog za potrebe projekta „Vidljive i bezbjedne/sigurne“. Ciljna grupa istraživanja bile su žene s područja Grada Mostara, a prikupljanje podataka realizirano je putem online ankete.

U istraživanju je učestvovalo ukupno 300 ispitanica iz različitih naselja na području Grada Mostara. Prilikom odabira ispitanica nastojalo se osigurati teritorijalnu zastupljenost svih dijelova grada kako bi rezultati što vjerodostojnije odražavali percepciju sigurnosti žena u javnom prostoru.

Anketni upitnik sadržavao je pitanja o osnovnim sociodemografskim obilježjima ispitanica, učestalosti korištenja javnih prostora, načinu i vremenu kretanja, percepciji sigurnosti u različitim dijelovima dana, izbjegavanju određenih lokacija, razlozima osjećaja nesigurnosti te prijedlozima za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru.

Prikupljeni podaci obrađeni su metodama deskriptivne statistike, a rezultati su prikazani tabelarno i grafički uz njihovu interpretaciju. Otvoreni odgovori ispitanica analizirani su kvalitativno, grupisanjem sličnih odgovora i izdvajanjem najčešće navedenih iskustava i prijedloga.

3. Rezultati istraživanja

3.1. Dobna struktura ispitanica

U istraživanju je učestvovalo ukupno 300 žena različitih dobnih skupina. Najzastupljenije su ispitanice u dobi od 26 do 35 godina (29,3%) i 36 do 45 godina (29,0%), koje zajedno čine više od polovine ukupnog uzorka (58,3%). Slijede ispitanice u dobi od 46 do 55 godina (14,0%), dok su mlađe žene u dobi od 16 do 25 godina zastupljene sa 9,7%.

U istraživanju su učestvovali i žene starije životne dobi, pri čemu je 7,7% ispitanica bilo u dobnoj skupini od 56 do 65 godina, a 8,7% u skupini od 66 do 80 godina. Kod manjeg broja ispitanica (1,7%) podatak o dobi nije naveden.

Dobna struktura uzorka ukazuje da su u istraživanju zastupljene žene različitih generacija, što omogućava sagledavanje percepcije sigurnosti u javnom prostoru iz perspektive ispitanica različite životne dobi. Najveća zastupljenost žena srednje životne dobi doprinosi razumijevanju iskustava populacije koja svakodnevno koristi javni prostor zbog poslovnih, porodičnih i drugih društvenih obaveza.

3.2. Stepen obrazovanja

U istraživanju su učestvovali žene različitog obrazovnog nivoa, pri čemu najveći udio čine ispitanice sa završenom visokom stručnom spremom (VSS), kojih je bilo 177 (60,0%). Srednju stručnu spremu (SSS) ima 69 ispitanica (23,4%), dok je višu stručnu spremu (VŠS) navelo 26 ispitanica (8,8%).

Doktorski stepen obrazovanja ima 17 ispitanica (5,8%), dok je specijalizaciju navelo 5 ispitanica (1,7%). Kod manjeg broja ispitanica nije evidentiran odgovor na ovo pitanje.

Dobijena obrazovna struktura pokazuje da su u istraživanju zastupljene žene različitog nivoa obrazovanja, pri čemu dominiraju visokoobrazovane ispitanice. Takva struktura uzorka omogućava sagledavanje percepcije sigurnosti žena iz perspektive ispitanica različitih obrazovnih profila.

3.3. Stručna sprema

Prema radnom statusu, najveći broj ispitanica je zaposlen (219; 75,0%). Nezaposlenih ispitanica bilo je 29 (9,9%), dok je u istraživanju učestvovalo 25 penzionerki (8,6%) i 16 studentica (5,5%). Kategoriju „Ostalo“ odabrale su dvije ispitanice (0,7%).

Rezultati pokazuju da uzorkom dominiraju zaposlene žene, što je očekivano s obzirom na njihovu svakodnevnu uključenost u korištenje javnog prostora zbog odlaska na posao, obavljanja porodičnih obaveza i drugih svakodневnih aktivnosti. Istovremeno, zastupljenost nezaposlenih žena, studentica i penzionerki omogućava uvid u percepciju sigurnosti različitih društvenih grupa i doprinosi sveobuhvatnijem razumijevanju istraživanog problema.

3.4. Teritorijalna zastupljenost ispitanica

U istraživanju je učestvovalo ukupno 300 žena iz različitih dijelova Grada Mostara. Najveći broj ispitanica dolazi iz Blagaja (41; 13,7%), zatim iz Zaliha (27; 9,0%), Tekije (20; 6,7%), Donje Mahale (17; 5,7%), Vrapčića (16; 5,3%) i Opina (15; 5,0%). Značajan broj ispitanica dolazi i iz naselja Avenija (12; 4,0%), Luka (11; 3,7%), Kočine (11; 3,7%), Carina (10; 3,3%), Cernica (10; 3,3%) i Brankovac (10; 3,3%).

Manji broj ispitanica dolazi iz naselja Mazoljice (8; 2,7%), Bijelog Polja (7; 2,3%), Potoka (7; 2,3%), Gnojnice (6; 2,0%), Centra II (6; 2,0%), Balinovca (5; 1,7%), Podhuma (5; 1,7%), Cima (5; 1,7%), Drežnice (5; 1,7%), Bijelog Brijega (5; 1,7%), Raštana (4; 1,3%), Bune (4; 1,3%), Ilića (4; 1,3%), Ortiješa (4; 1,3%), Dračevica (3; 1,0%), Malog Polja (2; 0,7%), Šehovine (2; 0,7%) i Gubavice (1; 0,3%).

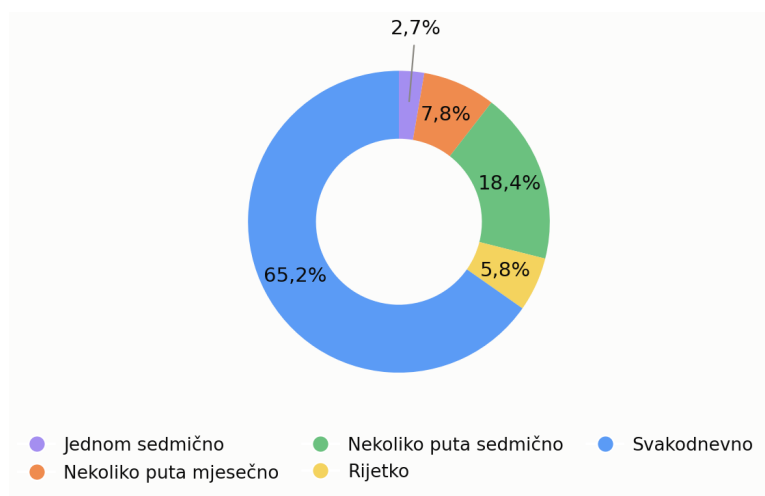
Manji broj ispitanica kao mjesto stanovanja naveo je pojedine ulice ili mikrolokacije, koje nisu izdvajane kao posebne kategorije, već su uključene u ukupnu analizu. Zabilježena su i dva odgovora u kojima je navedeno mjesto stanovanja izvan područja Grada Mostara.

Rezultati pokazuju da su u istraživanju zastupljene žene iz različitih urbanih i prigradskih naselja Grada Mostara, čime je ostvaren cilj teritorijalne zastupljenosti uzorka. Takva struktura omogućava sagledavanje percepcije sigurnosti žena u javnom prostoru iz različitih lokalnih sredina te doprinosi većoj reprezentativnosti prikupljenih podataka.

3.5. Učestalost boravka u javnim prostorima na području grada Mostara

Rezultati istraživanja pokazuju da najveći broj ispitanica redovno koristi javne prostore na području Grada Mostara. Čak 65,2% ispitanica navelo je da u javnim prostorima boravi svakodnevno, dok se 18,4% javnim prostorima kreće nekoliko puta sedmično. To znači da više od četiri petine ispitanica (81,7%) često boravi u javnom prostoru, što ukazuje da je pitanje sigurnosti direktno povezano s njihovim svakodnevnim životom i aktivnostima.

Manji udio ispitanica javne prostore koristi nekoliko puta mjesečno (7,8%), rijetko (5,8%) ili jednom sedmično (2,7%). Kod 2,3% ispitanica nije zabilježen odgovor na ovo pitanje.

Grafikon 1—Učestalost boravka u javnim prostorima

Dobijeni rezultati ukazuju da većina žena redovno koristi javni prostor zbog obavljanja svakodnevnih aktivnosti, što dodatno naglašava važnost stvaranja sigurnog, pristupačnog i funkcionalnog okruženja. Budući da javni prostor predstavlja mjesto svakodnevnog kretanja, rada, obrazovanja, kupovine i drugih društvenih aktivnosti, unapređenje sigurnosti može imati neposredan uticaj na kvalitet života žena u Gradu Mostaru.

3.6. Način kretanja javnim prostorima na području Grada Mostara

Ispitanice su imale mogućnost odabrati više odgovora, s obzirom na to da u svakodnevnom životu koriste različite načine kretanja javnim prostorima.

Rezultati pokazuju da se najveći broj ispitanica kreće ličnim automobilom (227; 75,7%) i pješke (209; 69,7%). Znatno manji broj žena koristi taksi (43; 14,3%) i gradski prevoz (41; 13,7%), dok su bicikl (1,7%), električni romobil (1,3%) i motocikl (0,7%) rijetko zastupljeni kao način kretanja.

NAČIN KRETANJA	BROJ ISPITANICA	% OD 300 ISPITANICA
LIČNIM AUTOMOBILOM	227	75,7%
PJEŠKE	209	69,7%
TAKSIJEM	43	14,3%
GRADSKIM PREVOZOM	41	13,7%
BICIKLOM	5	1,7%
ELEKTRIČNIM ROMOBILOM	4	1,3%
MOTOCIKLOM	2	0,7%

Tabela 1—Način kretanja javnim prostorima

Dobijeni rezultati ukazuju da svakodnevna mobilnost žena u Mostaru u najvećoj mjeri zavisi od korištenja ličnog automobila i pješačkog kretanja. Istovremeno, relativno mali udio ispitanica koje koriste javni prevoz može upućivati na potrebu dodatnog sagledavanja njegove dostupnosti, funkcionalnosti i osjećaja sigurnosti prilikom njegovog korištenja. Budući da se veliki broj žena kreće pješke, unapređenje sigurnosti pješačkih ruta, trotoara, pješačkih prelaza i javnih površina predstavlja važan segment planiranja sigurnijeg javnog prostora.

3.7. Situacije u kojima se ispitanice kreću javnim prostorima

Kako bi se stekao bolji uvid u različite okolnosti u kojima žene koriste javni prostor, ispitanicama je omogućeno da označe jednu ili više situacija koje se odnose na njihovo svakodnevno kretanje.

Rezultati pokazuju da je najveći broj ispitanica (205; 68,3%) naveo da se pri kretanju javnim prostorima ne nalazi ni u jednoj od ponuđenih situacija. Istovremeno, gotovo svaka peta ispitanica (56; 18,7%) kreće se s djetetom u dječijim kolicima, što ukazuje na značajan broj žena kojima su pristupačnost javnih površina i sigurnost pješačkih ruta posebno važni.

SITUACIJA	BROJ ISPITANICA	% OD 300 ISPITANICA
NIŠTA OD NAVEDENOG	205	68,3%
KREĆEM SE S DJETETOM U DJEČIJIM KOLICIMA	56	18,7%
KORISTIM ŠTAKE, HODALICU ILI DRUGO POMAGALO	13	4,3%
BRINEM SE O STARIJOJ OSOBI ILI JOJ PRUŽAM PRATNJU PRI KRETANJU	11	3,7%
KORISTIM INVALIDSKA KOLICA	1	0,3%
DRUGO	3	1,0%

Tabela 2 – Situacije u kojima se ispitanice kreću javnim prostorima

Manji broj ispitanica naveo je da koristi štake, hodalicu ili drugo pomagalo (13; 4,3%), dok se 11 ispitanica (3,7%) redovno kreće u pratnji starije osobe ili brine o njoj. Jedna ispitanica (0,3%) koristi invalidska kolica, a tri ispitanice (1,0%) odabrale su opciju „Drugo“.

Dobijeni rezultati ukazuju da određeni broj žena javni prostor koristi u okolnostima koje zahtijevaju dodatnu pristupačnost, sigurnost i prilagođenu infrastrukturu. To potvrđuje važnost planiranja javnih površina koje će omogućiti sigurno i nesmetano kretanje svim korisnicama, posebno ženama koje se kreću s djecom, pružaju podršku starijim osobama ili koriste različita pomagala pri kretanju.

3.8. Doba dana u kojem se ispitanice najčešće kreću javnim prostorima

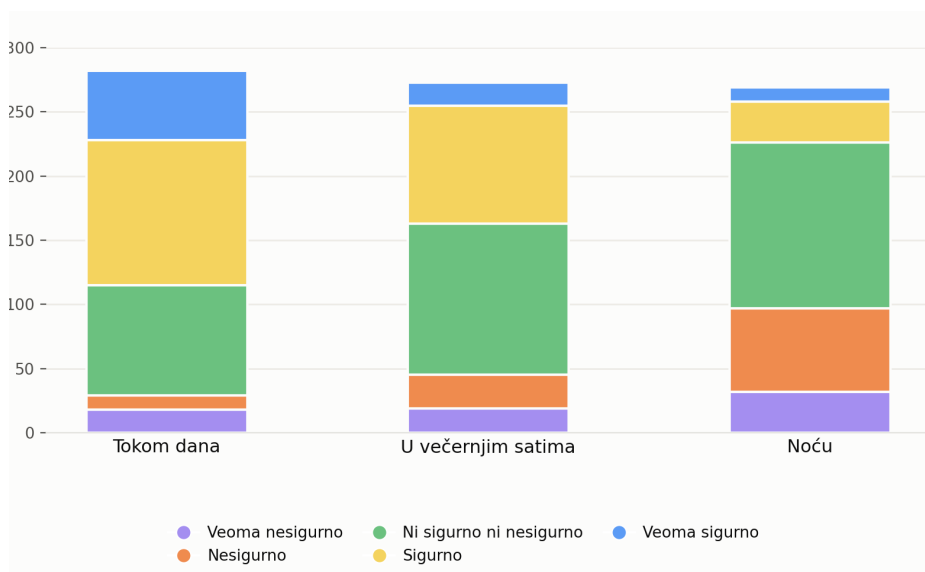
Kako bi se dobio uvid u obrasce korištenja javnog prostora tokom dana, ispitanice su imale mogućnost označiti jedan ili više perioda u kojima se najčešće kreću javnim prostorima na području Grada Mostara.

Rezultati pokazuju da se najveći broj ispitanica javnim prostorima kreće ujutro (183; 62,5%) i uvečer (179; 61,1%). Gotovo polovina ispitanica navela je da se javnim prostorima kreće poslijepodne (144; 49,1%), dok je prijepodne označilo 109 ispitanica (37,2%). Najmanji broj žena kreće se javnim prostorima noću, što je navelo svega 29 ispitanica (9,9%).

Dobijeni rezultati ukazuju da žene javne prostore koriste tokom različitih dijelova dana, pri čemu dominiraju jutarnji i večernji termini, koji su najčešće povezani s odlaskom na posao, obrazovne ustanove, kupovinom, porodičnim obavezama i drugim svakodnevnim aktivnostima. Istovremeno, mali udio ispitanica koje se kreću javnim prostorima noću može upućivati na ograničeno korištenje javnog prostora u kasnim satima, što može biti povezano s osjećajem nesigurnosti. Ova pretpostavka bit će dodatno razmotrena kroz analizu percepcije sigurnosti žena u različitim dijelovima dana.

3.9. Osjećaj sigurnost žena u javnom prostoru u različitim periodima dana

Jedan od ključnih ciljeva istraživanja bio je ispitati kako žene procjenjuju vlastiti osjećaj sigurnosti u javnom prostoru tokom različitih perioda dana. Rezultati pokazuju da se percepcija sigurnosti značajno mijenja u zavisnosti od doba dana, pri čemu se osjećaj sigurnosti postepeno smanjuje od dnevnih prema večernjim i noćnim satima.

Grafikon 2 – Osjećaj sigurnosti

Tokom dana najveći broj ispitanica navodi da se osjeća sigurno (113; 39,8%), dok se veoma sigurno osjeća 53 ispitanice (18,7%). Neutralan stav („ni sigurno ni nesigurno“) iskazalo je 87 ispitanica (30,6%), dok se nesigurno (12; 4,2%) i veoma nesigurno (19; 6,7%) osjeća ukupno 10,9% ispitanica. Ovi rezultati ukazuju da većina žena tokom dana javni prostor doživljava kao relativno sigurno okruženje.

U večernjim satima dolazi do vidljive promjene u percepciji sigurnosti. Najveći broj ispitanica zauzima neutralan stav (118; 42,9%), dok se sigurno osjeća 92 ispitanice (33,5%), a veoma sigurno svega 17 ispitanica (6,2%). Istovremeno, udio žena koje se osjećaju nesigurno (28; 10,2%) i veoma nesigurno (20; 7,3%) raste na ukupno 17,5%, što ukazuje na osjetan pad osjećaja sigurnosti u odnosu na dnevni period.

Najizraženiji osjećaj nesigurnosti prisutan je tokom noći. Neutralan stav iskazalo je 130 ispitanica (47,8%), dok se nesigurno osjeća 66 ispitanica (24,3%), a veoma nesigurno njih 33 (12,1%). S druge strane, samo 32 ispitanice (11,8%) navode da se noću osjećaju sigurno, dok se veoma sigurno osjeća svega 11 ispitanica (4,0%).

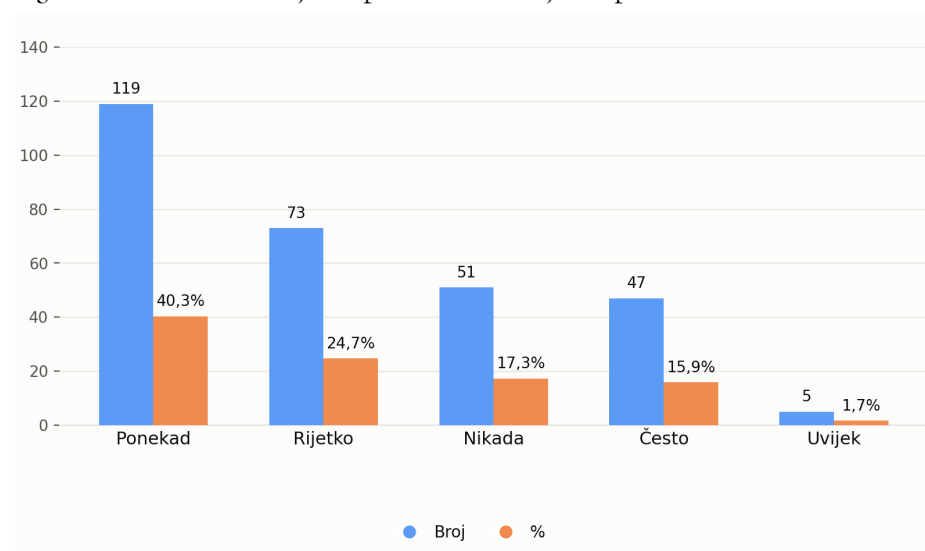
Rezultati jasno pokazuju da osjećaj sigurnosti žena u javnom prostoru opada kako se smanjuje prisustvo ljudi i povećava izloženost potencijalnim sigurnosnim rizicima. Dok većina ispitanica tokom dana javni prostor doživljava kao sigurno mjesto, u večernjim, a posebno noćnim satima raste osjećaj nesigurnosti. Ovakvi nalazi ukazuju na potrebu unapređenja mjera koje će povećati sigurnost žena u javnom prostoru, naročito u večernjim i noćnim satima, kroz unapređenje javne rasvjete, prisustvo nadležnih službi i uređenje javnih površina.

3.10. Izbjegavanje kretanja javnim prostorima u večernjim i noćnim satima zbog osjećaja nesigurnosti

Kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri osjećaj nesigurnosti utiče na svakodnevno ponašanje žena, ispitanicama je postavljeno pitanje o učestalosti izbjegavanja kretanja javnim prostorima u večernjim i noćnim satima. Rezultati pokazuju da najveći broj ispitanica ponekad izbjegava kretanje javnim prostorima zbog osjećaja nesigurnosti (119; 40,3%).

Gotovo četvrtina ispitanica (73; 24,7%) navela je da to čini rijetko, dok je često izbjegavanje kretanja u večernjim i noćnim satima prijavilo 47 ispitanica (15,9%). Samo 51 ispitanica (17,3%) navela je da nikada ne izbjegava kretanje javnim prostorima zbog osjećaja nesigurnosti, dok je njih pet (1,7%) odgovorilo da to čini uvijek.

Posmatrano ukupno, više od polovine ispitanica (57,9%) navodi da ponekad, često ili uvijek izbjegava kretanje javnim prostorima u večernjim i noćnim satima zbog osjećaja nesigurnosti. Ovaj nalaz potvrđuje rezultate prethodnog poglavlja, prema kojima osjećaj sigurnosti žena značajno opada u večernjim i posebno noćnim satima.

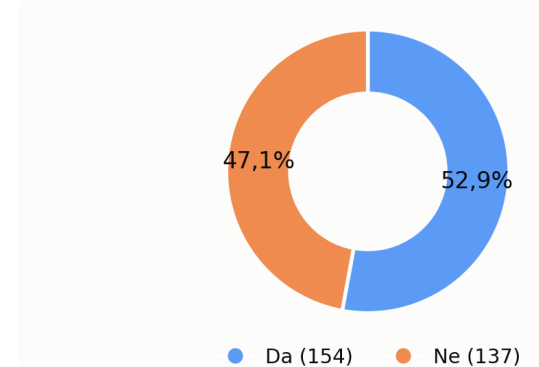

Grafikon 3 – Izbjegavanje kretanja u večernjim satima

Dobijeni rezultati ukazuju da osjećaj nesigurnosti ne predstavlja samo subjektivni doživljaj, već utiče i na svakodnevne navike i obrasce kretanja žena. Izbjegavanje pojedinih javnih prostora ili ograničavanje kretanja u određenim dijelovima dana može negativno uticati na kvalitet života, slobodu kretanja i ravnopravno korištenje javnog prostora.

3.11. Izbjegavanje određenih javnih prostora u Mostaru zbog osjećaja nesigurnosti

Više od polovine ispitanica navelo je da izbjegava određene javne prostore u Mostaru zbog osjećaja nesigurnosti. Od ukupnog broja ispitanica, njih 154 (52,9%) odgovorilo je potvrdno, dok je 137 ispitanica (47,1%) navelo da ne izbjegava određene javne prostore.

Grafikon 4 – Izbjegavanje kretanja zbog osjećaja nesigurnosti

Kako bi se stekao detaljniji uvid u razloge ovakvih odgovora, ispitanice koje su odgovorile potvrdno imale su mogućnost navesti lokacije koje najčešće izbjegavaju. Analiza otvorenih odgovora pokazuje da se izdvajaju određeni javni prostori i karakteristike prostora koje žene doživljavaju kao nesigurne.

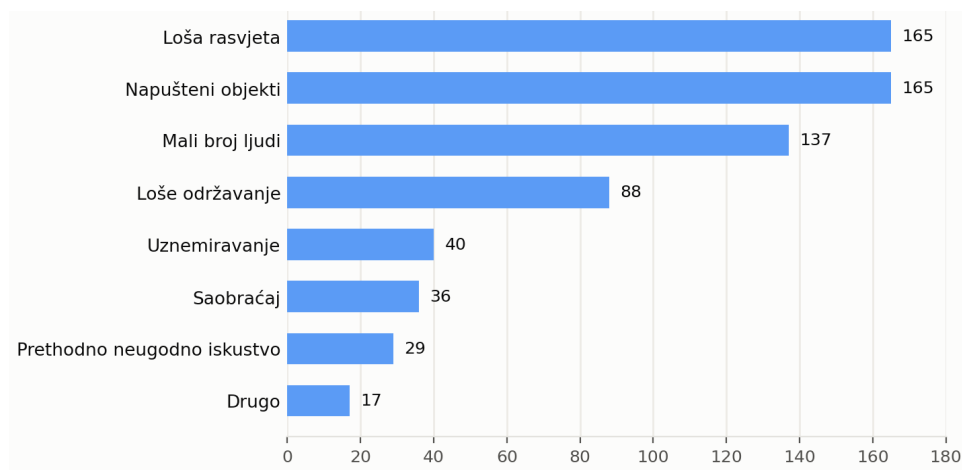
Najčešće su spominjani Sjeverni logor, Šantićeva ulica, Tekija, Zalik, Liska ulica, Bunur, autobuska i željeznička stanica, područje oko stadiona, Staklene banke, Centra 2, kao i pojedini dijelovi zapadnog dijela grada. Pored konkretnih lokacija, veliki broj ispitanica navodio je i opće karakteristike prostora koje izazivaju osjećaj nesigurnosti, poput mračnih i slabo osvijetljenih ulica, napuštenih i zapuštenih objekata, uskih i slabo prometnih prolaza, ruševina, parkova u večernjim satima te mjesta na kojima se okupljaju osobe koje konzumiraju alkohol ili opojna sredstva.

Dio ispitanica posebno je isticao nelagodu prilikom prolaska pored navijačkih okupljanja, tokom održavanja sportskih događaja, kao i na lokacijama gdje je prisutno manje ljudi ili nedovoljna prirodna i društvena kontrola prostora.

Dobijeni rezultati pokazuju da osjećaj nesigurnosti nije vezan isključivo za pojedinačne lokacije, već prvenstveno za karakteristike javnog prostora kao što su nedovoljna rasvjeta, zapuštenost, napušteni objekti, slaba frekvencija prolaznika i prisustvo rizičnih društvenih ponašanja. Ovakvi nalazi predstavljaju važnu osnovu za planiranje mjera kojima bi se unaprijedila sigurnost žena u javnom prostoru na području Grada Mostara.

3.12. Razlozi zbog kojih ispitanice izbjegavaju određene javne prostore

Kako bi se utvrdili faktori koji doprinose osjećaju nesigurnosti žena u javnom prostoru, ispitanice su imale mogućnost označiti jedan ili više razloga zbog kojih izbjegavaju određene lokacije u Mostaru.

Grafikon 5 – Razlozi izbjegavanja javnih prostora

Rezultati pokazuju da su najčešće navedeni razlozi loša rasvjeta i prisustvo napuštenih objekata, koje je označilo po 165 ispitanica (66,5%). Više od polovine ispitanica kao razlog navelo je i mali broj ljudi (137; 55,2%), što ukazuje da nedostatak prirodnog nadzora i prisutnosti drugih građana značajno utiče na osjećaj sigurnosti.

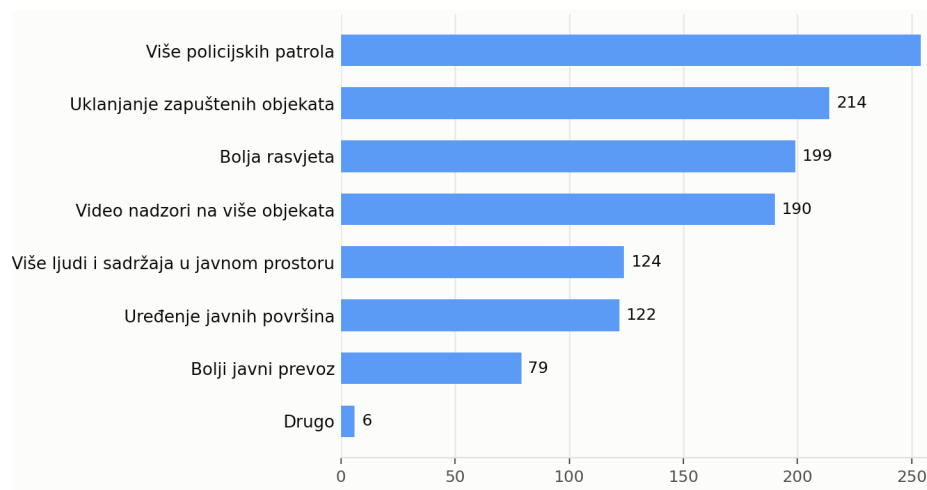
Među često navedenim razlozima izdvajaju se i loše održavanje javnih površina (88; 35,5%), uznemiravanje (40; 16,1%), saobraćaj (36; 14,5%) te prethodno neugodno iskustvo (29; 11,7%). Kategoriju „Drugo“ odabralo je 17 ispitanica (6,9%).

Analiza odgovora u kategoriji „Drugo“ pokazuje da su ispitanice dodatno isticale navijačke neredе i okupljanja navijačkih grupa, prisustvo osoba pod utjecajem alkohola ili opojnih sredstava, pse latalice, neadekvatnu pješačku infrastrukturu, posebno za osobe s dječijim kolicima i osobe s invaliditetom, kao i zabrinutost zbog pojedinih društvenih okolnosti, uključujući političke tenzije i povremene incidente u gradu. Manji broj ispitanica naveo je da ne izbjegava javne prostore ili da ih izbjegava samo u posebnim situacijama, poput održavanja derbi utakmica.

Dobijeni rezultati jasno pokazuju da osjećaj nesigurnosti žena nije posljedica samo pojedinačnih incidenata, već je u velikoj mjeri povezan s karakteristikama javnog prostora. Nedovoljna rasvjeta, napušteni objekti, mali broj prolaznika i neodrđavane javne površine izdvajaju se kao ključni faktori koji doprinose percepciji nesigurnosti. Ovi nalazi ukazuju da unapređenje fizičkog uređenja javnog prostora, uz jačanje preventivnih i sigurnosnih mjera, može značajno doprinijeti povećanju osjećaja sigurnosti žena u Mostaru.

3.13. Mjere za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru

Kako bi se identifikovale mjere koje bi, prema mišljenju ispitanica, najviše doprinijele povećanju sigurnosti žena u javnom prostoru, ispitanicama je bilo omogućeno da označe jedan ili više ponuđenih odgovora.

Grafikon 6 – Mjere unapređenja sigurnosti u javnom prostoru

Rezultati pokazuju da ispitanice najveći značaj pridaju većem prisustvu policijskih patrola, što je navelo 254 ispitanice (85,8%). Visoko su rangirane i mjere koje se odnose na uklanjanje zapuštenih objekata (214; 72,3%), bolju javnu rasvjetu (199; 67,2%) te postavljanje video nadzora na većem broju lokacija (190; 64,2%).

Značajan broj ispitanica smatra da bi sigurnosti doprinijelo i više ljudi i sadržaja u javnom prostoru (124; 41,9%), kao i uređenje javnih površina (122; 41,2%). Potrebu za boljim javnim prevozom istaklo je 79 ispitanica (26,7%), dok je opciju „Drugo“ odabralo šest ispitanica (2,0%).

U odgovorima pod opcijom „Drugo“ ispitanice su naglasile potrebu za dosljednijom primjenom zakona, strožijim kaznama za počinioc nasilja i drugih krivičnih djela, ozbiljnijim postupanjem institucija po prijavama nasilja, kao i unapređenjem pristupačnosti javnog prostora, posebno kroz izgradnju trotoara i spuštenih rubnika prilagođenih dječijim kolicima i osobama s invaliditetom. Pojedine ispitanice navele su i potrebu za ličnim sredstvima zaštite.

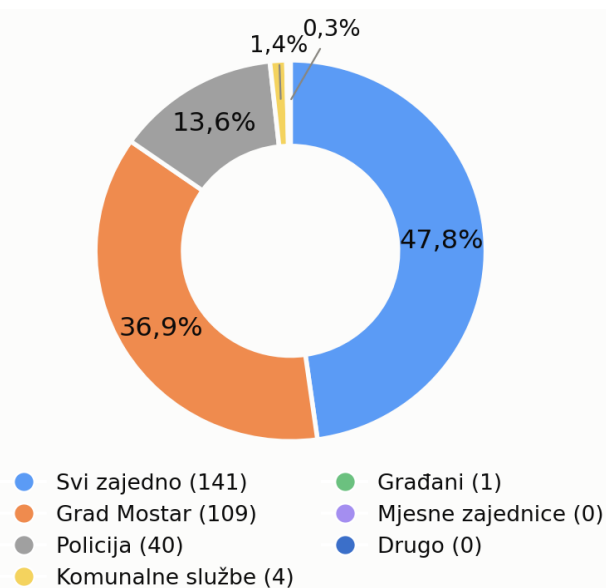
Dobijeni rezultati pokazuju da ispitanice sigurnost žena prvenstveno povezuju s efikasnijim radom nadležnih institucija i unapređenjem fizičkog uređenja javnog prostora. Poseban značaj pridaju preventivnim mjerama, uključujući prisustvo policije, kvalitetniju rasvjetu, uklanjanje zapuštenih objekata i video nadzor, što je u skladu s rezultatima prethodnih pitanja u kojima su upravo nedovoljna osvijetljenost, zapuštenost prostora i mali broj ljudi prepoznati kao najčešći razlozi osjećaja nesigurnosti.

3.14. Odgovornost za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru

Ispitanice su upitane ko bi, prema njihovom mišljenju, trebao imati najveću odgovornost za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru.

Najveći broj ispitanica smatra da je unapređenje sigurnosti zajednička odgovornost svih relevantnih aktera, što je navela 141 ispitanica (47,8%). Više od trećine ispitanica (109; 36,9%) odgovornost prvenstveno pripisuje Gradu Mostaru, dok je 40 ispitanica (13,6%) izdvojilo policiju kao instituciju koja treba imati vodeću ulogu u unapređenju sigurnosti žena. Znatno manji broj ispitanica smatra da najveću odgovornost imaju komunalne službe (4; 1,4%) ili sami građani (1; 0,3%). Nijedna ispitanica nije izdvojila mjesne zajednice niti je navela odgovor u kategoriji „Drugo“.

Rezultati ukazuju da ispitanice sigurnost žena u javnom prostoru ne doživljavaju kao odgovornost samo jedne institucije, već kao pitanje koje zahtijeva koordinisano djelovanje lokalne samouprave, policije, komunalnih službi, civilnog društva i samih građana. Istovremeno, činjenica da je Grad Mostar drugi najčešće odabrani odgovor potvrđuje očekivanje ispitanica da lokalne vlasti imaju ključnu ulogu u planiranju, uređenju i održavanju javnog prostora, kao i u provođenju mjera koje će doprinijeti većoj sigurnosti žena.

Grafikon 7 – Odgovorni za unapređenja sigurnosti u javnom prostoru

3.15. Dodatna iskustva i prijedlozi ispitanica

Na kraju upitnika ispitanicama je ostavljena mogućnost da podijele dodatna iskustva ili prijedloge koje smatraju važnim za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru. Iako dio ispitanica nije imao dodatnih komentara ili je naveo da nema negativna iskustva, otvoreni odgovori pružili su vrijedne informacije koje dodatno objašnjavaju rezultate prethodnih pitanja.

Najveći broj prijedloga odnosio se na unapređenje sigurnosne infrastrukture i veće prisustvo nadležnih službi. Ispitanice su posebno naglašavale potrebu za kvalitetnijom javnom rasvjetom, postavljanjem video nadzora, češćim policijskim patrolama i efikasnijom primjenom zakona. Više ispitanica istaklo je da su strožije kazne za počinitelje nasilja i dosljednije postupanje institucija važni preduslovi za povećanje osjećaja sigurnosti žena.

Druga grupa komentara odnosila se na uređenje i održavanje javnog prostora. Ispitanice su ukazivale na problem napuštenih i ruševnih objekata, beskućnika, prosjačenja, nepropisnog odlaganja otpada, pasa luralica te nedovoljno održavanih javnih površina. Pojedine su naglasile potrebu za unapređenjem pješačke infrastrukture i većom pristupačnošću javnog prostora za roditelje s dječijim kolicima i osobe s invaliditetom.

Značajan broj komentara odnosio se i na društvene i sigurnosne izazove, uključujući navijačke neredе, prisustvo osoba pod utjecajem alkohola ili opojnih sredstava, krađe, nepropisnu i brzu vožnju te osjećaj nesigurnosti koji proizlazi iz pojedinih društvenih okolnosti i podjela u gradu. Nekoliko ispitanica ukazalo je i na važnost jačanja kulture življenja, međusobnog poštovanja, odgovornijeg ponašanja građana i razvoja zajedničke brige za javni prostor.

Pojedine ispitanice skrenule su pažnju i na druge oblike sigurnosti žena koji nadilaze javni prostor, posebno ističući potrebu za boljom zaštitom žena od nasilja i mobinga na radnom mjestu, ekonomskim osnaživanjem žena te većom institucionalnom podrškom žrtvama nasilja.

Otvoreni odgovori potvrđuju nalaze prethodnih dijelova istraživanja i pokazuju da žene unapređenje sigurnosti ne vide isključivo kroz povećanje prisustva policije, već i kroz sistemsko uređenje javnog prostora, efikasniji rad institucija, dosljednu primjenu zakona te razvoj sigurnijeg i inkluzivnijeg urbanog okruženja za sve građane.

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

Zaključak

Provedeno istraživanje imalo je za cilj ispitati percepciju sigurnosti žena u javnom prostoru na području Grada Mostara te identificirati ključne faktore koji utiču na njihov osjećaj sigurnosti i slobodu kretanja. Istraživanjem je obuhvaćeno 300 žena s područja svih gradskih i prigradskih naselja Mostara, čime je omogućen uvid u iskustva i stavove žena različite životne dobi i mjesta stanovanja.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina ispitanica tokom dana javni prostor doživljava kao relativno sigurno okruženje. Međutim, osjećaj sigurnosti značajno opada u večernjim, a posebno u noćnim satima, kada raste broj žena koje se osjećaju nesigurno ili veoma nesigurno. Ovakvi nalazi potvrđeni su i odgovorima o učestalosti izbjegavanja kretanja u večernjim i noćnim satima, pri čemu je više od polovine ispitanica navelo da zbog osjećaja nesigurnosti barem ponekad izbjegava boravak u javnom prostoru.

Više od polovine ispitanica izjavilo je da izbjegava određene javne prostore u Mostaru zbog osjećaja nesigurnosti. Među najčešće spominjanim lokacijama izdvajaju se Sjeverni logor, Šantićeva ulica, Tekija, Zalik, Liska ulica, Bunur, autobuska i željeznička stanica, kao i druge slabo osvijetljene ili zapuštene lokacije. Analiza odgovora pokazuje da osjećaj nesigurnosti nije vezan isključivo za pojedinačne dijelove grada, već prvenstveno za karakteristike prostora poput nedovoljne rasvjete, napuštenih objekata, lošeg održavanja, malog broja prolaznika i prisustva rizičnih društvenih ponašanja.

Kao najznačajnije mjere za unapređenje sigurnosti ispitanice izdvajaju povećanje prisustva policijskih patrola, uklanjanje zapuštenih objekata, unapređenje javne rasvjete i postavljanje video nadzora na većem broju lokacija. Istovremeno, gotovo polovina ispitanica smatra da unapređenje sigurnosti predstavlja zajedničku odgovornost svih relevantnih aktera, dok značajan broj odgovornost vidi prvenstveno u Gradu Mostaru i policiji.

Otvoreni komentari ispitanica dodatno potvrđuju potrebu za sistemskim pristupom unapređenju sigurnosti žena. Pored infrastrukturnih intervencija, ispitanice ukazuju na važnost efikasnijeg rada institucija, dosljednije primjene zakona, boljeg održavanja javnog prostora, uklanjanja zapuštenih objekata i jačanja kulture odgovornosti svih građana.

Dobijeni rezultati predstavljaju vrijednu osnovu za planiranje lokalnih politika i mjera usmjerenih na stvaranje sigurnijeg, pristupačnijeg i inkluzivnijeg javnog prostora. Unapređenje sigurnosti žena ne doprinosi samo kvaliteti života žena, već i ukupnoj sigurnosti, funkcionalnosti i kvaliteti urbanog života svih građana Mostara.

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

Preporuke

Na osnovu rezultata provedenog istraživanja predlažu se sljedeće preporuke:

- Unaprijediti javnu rasvjetu na lokacijama koje su ispitanice prepoznale kao nedovoljno osvijetljene.
- Ukloniti ili sanirati napuštene i ruševne objekte koji doprinose osjećaju nesigurnosti građanki.
- Povećati prisustvo policijskih patrola na lokacijama koje su ispitanice najčešće označile kao nesigurne, naročito u večernjim i noćnim satima.
- Proširiti sistem video nadzora na frekventnim javnim površinama i lokacijama koje su prepoznate kao rizične.
- Unaprijediti održavanje javnih površina kroz redovno čišćenje, uređenje zelenih površina i uklanjanje otpada.
- Posebnu pažnju posvetiti uređenju i sigurnosti lokacija koje su ispitanice najčešće izdvajale kao problematične, uključujući Sjeverni logor, Šantićevu ulicu, Tekiju, Zalik, područje autobuske i željezničke stanice te druge lokacije koje karakteriziraju loša rasvjeta, zapuštenost i mali broj prolaznika.
- Unaprijediti pješačku infrastrukturu i osigurati veću pristupačnost javnog prostora za roditelje s dječijim kolicima, osobe s invaliditetom i druge ranjive kategorije stanovništva.
- Razvijati preventivne aktivnosti usmjerene na sprečavanje uznemiravanja i nasilja u javnom prostoru te podizanje svijesti građana o važnosti sigurnog i odgovornog korištenja javnih prostora.
- Jačati saradnju između Grada Mostara, Ministarstva unutrašnjih poslova, komunalnih službi, mjesnih zajednica i organizacija civilnog društva u planiranju i provođenju mjera za unapređenje sigurnosti žena.
- Uspostaviti redovno praćenje percepcije sigurnosti žena kroz periodična istraživanja kako bi se procijenili efekti provedenih mjera i planirale buduće aktivnosti zasnovane na stvarnim potrebama građanki.

Provedba navedenih preporuka može značajno doprinijeti unapređenju osjećaja sigurnosti žena u javnom prostoru, povećanju kvaliteta života građana te stvaranju sigurnijeg i inkluzivnijeg urbanog okruženja na području Grada Mostara.

MAPA SIGURNOSTI
MOSTAR I GACKO

ANALIZA PROVEDENE ANKETE NA PODRUČJU OPŠTINE GACKO

1. Uvod

Sigurnost žena u javnom prostoru važna je za njihovo svakodnevno kretanje, korištenje javnih sadržaja i ravnopravno učešće u životu lokalne zajednice. Osjećaj sigurnosti može biti povezan s uređenjem prostora, javnom rasvjetom, stanjem infrastrukture, prisustvom drugih ljudi, ali i prisustvom nadležnih službi.

Cilj ankete provedene na području Opštine Gacko bio je ispitati kako žene doživljavaju sigurnost u javnom prostoru, u kojim periodima dana se najčešće kreću, da li zbog osjećaja nesigurnosti izbjegavaju određene prostore i koji faktori najviše utiču na njihov osjećaj sigurnosti. Rezultati ankete poslužiti će kao osnova za prepoznavanje problema i definiranje preporuka za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru na području Opštine Gacko.

2. Metodologija

Anketa je provedena među 150 žena s područja Opštine Gacko. Upitnikom su obuhvaćena pitanja o osnovnim karakteristikama ispitanica, njihovom kretanju i boravku u javnom prostoru, vremenu kretanja, osjećaju sigurnosti tokom dana i noći, izbjegavanju određenih prostora, razlozima nesigurnosti te stavovima o odgovornosti za unapređenje sigurnosti žena.

Dobijeni rezultati prikazani su kroz procenete odgovora ispitanica i interpretirani u odnosu na temu sigurnosti žena u javnom prostoru.

3. Rezultati istraživanja

3.1. Dobna struktura ispitanica

U istraživanju su učestvovalе žene različitih dobnih skupina. Najveći udio ispitanica nalazi se u dobnoj skupini od 26 do 35 godina, koja čini 27,1% uzorka. Najmanje je zastupljena dobna skupina žena od 66 do 80 godina, sa 6,9% ispitanica.

Dobna struktura pokazuje da su istraživanjem obuhvaćene žene različitih generacija, što omogućava sagledavanje percepcije sigurnosti iz perspektive žena koje imaju različite životne okolnosti i potrebe. Posebno je značajno uključivanje žena starije životne dobi, budući da njihova sigurnost u javnom prostoru može biti dodatno povezana s kvalitetom pješačke infrastrukture, rasvjetom, pristupačnošću i udaljenošću javnih sadržaja.

3.2. Stepен obrazovanja

Prema podacima istraživanja, najveći udio ispitanica ima visoku stručnu spremu (VSS), 49%, dok 42% ispitanica ima srednju stručnu spremu (SSS). Višu stručnu spremu (VŠS) ima 8,1% ispitanica. Obrazovna struktura pokazuje da su u istraživanju zastupljene žene različitih obrazovnih profila. Najveći udio visokoobrazovanih žena omogućava sagledavanje pitanja sigurnosti iz perspektive ispitanica različitog obrazovnog i profesionalnog iskustva.

3.3. Radni status

Najveći broj ispitanica je zaposlen, njih 65,7%. Nezaposlene žene čine 16,8% uzorka, dok je 9,8% ispitanica penzionerke. Studentice čine 7,7% ispitanica

Dominacija zaposlenih žena značajna je za razumijevanje obrazaca korištenja javnog prostora, jer zaposlene žene svakodnevno koriste javni prostor radi odlaska na posao, povratka kući, obavljanja kupovine, porodičnih obaveza i drugih aktivnosti. Istovremeno, prisustvo nezaposlenih žena, studentica i penzionerki omogućava da se u istraživanju obuhvate i različite životne situacije i potrebe.

3.4. Mjesto stanovanja

Ispitanice dolaze iz različitih naselja na području Opštine Gacko. Najveći udio ispitanica, prema dostavljenim podacima, dolazi iz Naselja 42, sa 14,6%, dok je najmanji udio ispitanica evidentiran u naselju kod osnovne škole, sa 4,2%. Teritorijalna zastupljenost ispitanica važna je za sagledavanje sigurnosti u različitim dijelovima lokalne zajednice. Percepcija sigurnosti može se razlikovati u zavisnosti od karakteristika konkretnog prostora, njegove udaljenosti od centra, kvaliteta rasvjete, frekvencije prolaznika i dostupnosti javnih sadržaja. Za detaljniju prostornu analizu bilo bi korisno rezultate o osjećaju sigurnosti i izbjegavanju prostora povezati s konkretnim naseljima, odnosno utvrditi postoje li razlike među pojedinim lokacijama.

3.5. Učestalost boravka u javnom prostoru

Rezultati pokazuju da žene u Gacku javni prostor koriste veoma često. 66,4% ispitanica navelo je da javni prostor koristi svakodnevno, dok je samo 6,3% navelo da javni prostor koristi rijetko. Ovaj rezultat pokazuje da javni prostor ima važnu ulogu u svakodnevnom životu žena u Gacku. Sigurnost javnih površina stoga nije pitanje koje se odnosi samo na povremeno korištenje prostora, već na svakodnevne potrebe velikog broja žena.

Činjenica da gotovo dvije trećine ispitanica svakodnevno boravi u javnom prostoru dodatno naglašava značaj kvalitetne infrastrukture, rasvjete, uređenih pješačkih površina i dostupnosti sigurnih ruta kretanja.

3.6. Način kretanja javnim prostorom

Najzastupljeniji način kretanja ispitanica je pješke, što je navelo 87,5% žena. Nasuprot tome, najmanji udio ispitanica koristi taksi, 2,1%. Posebno je značajan podatak da se 14,7% ispitanica kreće s djetetom u dječjim kolicima.

Visok udio žena koje se kreću pješke pokazuje da je kvalitet pješačkog prostora od posebnog značaja za sigurnost žena u Gacku. To uključuje adekvatnu rasvjetu, kvalitetne i prohodne trotoare, pješačke prelaze, uklanjanje prepreka i redovno održavanje javnih površina. Podatak o ženama koje se kreću s djecom u dječjim kolicima dodatno ukazuje na potrebu za pristupačnim i funkcionalnim javnim prostorom. Sigurnost za ovu grupu ne podrazumijeva samo odsustvo nasilja ili kriminala, već i mogućnost nesmetanog i sigurnog kretanja kroz javni prostor.

3.7. Doba dana u kojem se žene najčešće kreću javnim prostorom

Prema rezultatima istraživanja, žene se najčešće kreću javnim prostorom uvečer, što je navelo 60% ispitanica. Ovaj podatak je posebno značajan kada se posmatra zajedno s rezultatima o osjećaju sigurnosti tokom različitih dijelova dana. Večernji period predstavlja vrijeme u kojem javni prostor i dalje intenzivno koriste žene, što znači da sigurnost prostora u ovom periodu mora biti sastavni dio lokalnog planiranja i održavanja.

Na osnovu dostupnih podataka ne može se pouzdano utvrditi zbog kojih se konkretnih razloga žene najčešće kreću u večernjim satima. Stoga ovaj rezultat ne treba automatski povezivati s poslom ili drugim obavezama bez dodatnog pitanja u anketi koje bi to potvrdilo.

3.8. Izbjegavanje kretanja javnim prostorom zbog osjećaja nesigurnosti

Rezultati pokazuju da osjećaj nesigurnosti utiče na obrasce kretanja dijela ispitanica. Najveći udio ispitanica, po 29,4%, navodi da zbog osjećaja nesigurnosti rijetko odnosno ponekad izbjegava kretanje javnim prostorom. 16,1% ispitanica navodi da nikada ne izbjegava kretanje zbog nesigurnosti.

Ovi podaci ukazuju da sigurnost nije samo pitanje subjektivnog osjećaja, već može imati direktan uticaj na ponašanje žena i njihovu odluku gdje i kada će se kretati. Posebno je važno što se najveći udio odgovora nalazi upravo u kategorijama „rijetko“ i „ponekad“. To ukazuje da nesigurnost ne mora dovesti do potpunog izbjegavanja javnog prostora, ali može uticati na izbor rute, vremena kretanja ili pojedinih lokacija.

3.9. Osjećaj sigurnosti u različitim periodima dana

Jedan od najvažnijih nalaza istraživanja odnosi se na promjenu osjećaja sigurnosti u zavisnosti od doba dana. Tokom dana 60% ispitanica navodi da se osjeća sigurno. U večernjim satima najveći udio ispitanica, 40%, svoj osjećaj sigurnosti opisuje kao „ni sigurno ni nesigurno“.

Ovaj rezultat ukazuje na povećanu neizvjesnost i oprez žena tokom večeri. Situacija je još izraženija tokom noći. 60% ispitanica navodi neutralan stav – „ni sigurno ni nesigurno“, dok se 18% žena osjeća veoma nesigurno. Dobijeni rezultati ukazuju na jasnu potrebu da se pitanje sigurnosti žena posmatra posebno kroz prizmu večernjeg i noćnog korištenja javnog prostora.

Dok dnevna sigurnost kod većeg dijela ispitanica nije dominantan problem, u večernjim i noćnim satima javlja se veća nesigurnost i neodlučnost u procjeni sigurnosti. To je posebno važno s obzirom na podatak da se 60% žena najčešće kreće javnim prostorom upravo uvečer. Drugim riječima, period u kojem veliki broj žena koristi javni prostor istovremeno je period u kojem se povećava njihova nesigurnost.

3.10. Izbjegavanje određenih javnih prostora

53,2% ispitanica navodi da izbjegava određene javne prostore zbog osjećaja nesigurnosti. Ovaj podatak predstavlja jedan od ključnih nalaza istraživanja. Više od polovine anketiranih žena ne koristi pojedine javne prostore na isti način kao sigurne prostore, odnosno zbog osjećaja nesigurnosti prilagođava svoje kretanje.

Iz perspektive ravnopravnosti u korištenju grada, ovaj nalaz je posebno značajan. Ako žene izbjegavaju određene ulice, parkove ili druge javne površine, njihovo pravo na slobodno i ravnopravno korištenje javnog prostora je faktički ograničeno. Stoga se sigurnost žena ne može posmatrati samo kroz broj prijavljenih incidenata. Važno je uzeti u obzir i percepciju sigurnosti te ponašanja koja ona proizvodi.

3.11. Razlozi zbog kojih žene izbjegavaju određene prostore

Najčešći razlog osjećaja nesigurnosti i izbjegavanja određenih prostora jeste loša rasvjeta, koju je navelo 81,1% ispitanica. Ovaj rezultat je posebno značajan jer se direktno povezuje s prethodnim nalazima o povećanom osjećaju nesigurnosti u večernjim i noćnim satima. Rasvjeta ima važnu funkciju u stvaranju sigurnog javnog prostora jer omogućava bolju vidljivost, povećava preglednost prostora i može doprinijeti većem osjećaju kontrole i prisustva drugih korisnika prostora.

Činjenica da je loša rasvjeta ubjedljivo najzastupljeniji razlog koji žene povezuju s izbjegavanjem prostora ukazuje na potrebu da se upravo stanje javne rasvjete detaljno analizira na području Gacka. Ovaj nalaz također sugerira da unapređenje sigurnosti ne mora uvijek zahtijevati složene i skupe intervencije.

U određenim lokacijama relativno konkretne infrastrukturne mjere, poput postavljanja, popravke ili unapređenja rasvjete, mogu biti važan prvi korak u povećanju osjećaja sigurnosti.

3.12. Odgovornost za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru

Na pitanje ko ima najveću odgovornost za unapređenje sigurnosti žena u javnom prostoru, 61% ispitanica navelo je da je odgovornost zajednička, odnosno da je trebaju dijeliti Grad/Opština Gacko, policija i drugi relevantni akteri.

Ovaj rezultat pokazuje da žene sigurnost javnog prostora ne posmatraju kao odgovornost samo jedne institucije. Takav stav je značajan jer sigurnost javnog prostora zavisi od više faktora. Lokalna uprava ima važnu ulogu u planiranju i održavanju javnih površina, javne rasvjete i infrastrukture, policija u prevenciji i reagovanju na sigurnosne rizike, dok druge javne službe i lokalna zajednica imaju ulogu u održavanju, uređenju i korištenju javnog prostora. Rezultat od 61% stoga ukazuje na potrebu za međuinstitucionalnim pristupom sigurnosti žena u javnom prostoru.

4. Ključni nalazi istraživanja

Analiza rezultata pokazuje nekoliko posebno važnih obrazaca.

1. Žene su aktivne korisnice javnog prostora - Čak 66,4% ispitanica javni prostor koristi svakodnevno, što potvrđuje da je pitanje sigurnosti direktno povezano sa svakodnevnim životom žena u Gacku.

2. Pješачko kretanje je dominantan način kretanja - 87,5% ispitanica kreće se pješke, zbog čega kvalitet pješачkih ruta, trotoara, rasvjete i javnih površina ima direktan značaj za sigurnost žena.

3. Većernji period je posebno važan - 60% ispitanica najčešće se kreće javnim prostorom uvečer. Istovremeno, upravo u večernjim i noćnim satima dolazi do izražavanja nesigurnosti.

4. Noć predstavlja period povećane nesigurnosti - Tokom noći 60% ispitanica svoj osjećaj sigurnosti procjenjuje kao neutralan, dok se 18% osjeća veoma nesigurno.

5. Nesigurnost mijenja ponašanje žena - 53,2% žena izbjegava određene javne prostore zbog osjećaja nesigurnosti, dok dio ispitanica navodi da barem ponekad izbjegava kretanje javnim prostorom zbog nesigurnosti.

6. Rasvjeta je dominantan problem - Čak 81,1% ispitanica navodi lošu rasvjetu kao razlog izbjegavanja prostora. To je najjasnije identificiran infrastrukturni problem u dostupnim rezultatima istraživanja.

7. Žene traže zajedničko djelovanje institucija - 61% ispitanica smatra da odgovornost za unapređenje sigurnosti treba biti zajednička, odnosno podijeljena između Opštine Gacko, policije i drugih relevantnih aktera.

Zaključak

Provedeno istraživanje pokazuje da žene u Gacku predstavljaju aktivne i svakodnevne korisnice javnog prostora. Većina ispitanica javnim prostorom se koristi svakodnevno, a dominantan način kretanja je pješke. Posebno značajan nalaz predstavlja činjenica da se 60% ispitanica najčešće kreće javnim prostorom u večernjim satima, dok istovremeno osjećaj sigurnosti opada u večernjem i noćnom periodu.

Tokom dana 60% ispitanica navodi da se osjeća sigurno, dok se tokom noći povećava udio žena koje prostor doživljavaju kao nesiguran, pri čemu se 18% ispitanica osjeća veoma nesigurno. Ovakav odnos između vremena korištenja javnog prostora i osjećaja sigurnosti posebno je važan za lokalno planiranje. Žene ne prestaju koristiti javni prostor u večernjim satima, ali ga u tom periodu doživljavaju s većom dozom nesigurnosti i opreza.

Dodatno zabrinjava podatak da 53,2% ispitanica izbjegava određene javne prostore zbog osjećaja nesigurnosti. To pokazuje da percepcija sigurnosti ima direktan uticaj na način na koji žene koriste javni prostor i može dovesti do ograničavanja njihovog slobodnog kretanja.

Najizraženiji problem koji ispitanice povezuju s nesigurnošću jeste loša rasvjeta, koju navodi 81,1% žena. Ovaj nalaz, zajedno s većim osjećajem nesigurnosti u večernjim i noćnim satima, jasno ukazuje na potrebu za sistemskim pregledom i unapređenjem javne rasvjete na području Opštine Gacko.

Istovremeno, rezultati pokazuju da žene odgovornost za sigurnost ne pripisuju samo jednoj instituciji. Čak 61% ispitanica smatra da je sigurnost zajednička odgovornost Opštine, policije i drugih relevantnih aktera.

Istraživanje stoga ukazuje da unapređenje sigurnosti žena u Gacku zahtijeva kombinaciju infrastrukturnih, preventivnih i institucionalnih mjera. Poseban prioritet trebalo bi dati javnoj rasvjeti, uređenju pješačkih ruta i javnih površina, održavanju prostora i stvaranju uslova u kojima žene mogu sigurno koristiti javni prostor tokom cijelog dana, uključujući večernje i noćne sate.

Preporuke

Na osnovu rezultata istraživanja predlažu se sljedeće preporuke:

1. Izvršiti sistematski pregled javne rasvjete - Potrebno je identifikovati ulice, trgove, parkove, pješačke pravce i druge javne površine na kojima je rasvjeta nedovoljna, nefunkcionalna ili nepravilno postavljena, te utvrditi prioritete za njenu sanaciju i unapređenje.

2. Posebnu pažnju posvetiti večernjim i noćnim satima - Budući da se 60% ispitanica najčešće kreće uvečer, mjere sigurnosti treba planirati tako da javni prostor bude funkcionalan i siguran i nakon dnevnog perioda.

3. Unaprijediti pješačku infrastrukturu - S obzirom na to da se 87,5% ispitanica kreće pješke, potrebno je unaprijediti trotoare, pješačke prelaze, pristup javnim sadržajima i druge elemente pješačke infrastrukture.

4. Javne površine učiniti pristupačnijim ženama s djecom - Podatak da se 14,7% ispitanica kreće s djecom u dječijim kolicima ukazuje na potrebu za uklanjanjem arhitektonskih prepreka, uređenjem trotoara i stvaranjem sigurnih i pristupačnih pješačkih ruta.

5. Urediti i redovno održavati parkove i druge javne površine - Parkovi i druga mjesta okupljanja građana trebaju biti uređeni, čisti, funkcionalni i dovoljno osvijetljeni, uz odgovarajući urbani mobilijar koji može koristiti stanovništvo različite dobi.

6. Uklanjati i sanirati napuštene i zapuštene objekte - Napušteni i zapušteni objekti mogu doprinositi osjećaju nesigurnosti i smanjenoj preglednosti prostora. Potrebno je identifikovati takve lokacije i, u skladu s nadležnostima, inicirati njihovo uklanjanje, sanaciju ili adekvatno uređenje.

7. Unaprijediti održavanje javnog prostora - Potrebno je osigurati redovno čišćenje javnih površina, uklanjanje otpada, održavanje zelenih površina i popravljavanje oštećenih dijelova infrastrukture.

8. Povećati saradnju lokalnih institucija - Potrebno je uspostaviti ili unaprijediti saradnju između Opštine Gacko, policije, komunalnih službi, drugih relevantnih institucija i organizacija civilnog društva u prepoznavanju i rješavanju problema sigurnosti žena.

9. Uključiti perspektivu žena u planiranje javnog prostora - Prilikom planiranja rekonstrukcije ulica, parkova, pješačkih zona i drugih javnih prostora potrebno je sistematski uključivati iskustva i potrebe žena koje taj prostor svakodnevno koriste.

10. Provoditi periodična istraživanja sigurnosti - Preporučuje se periodično ponavljanje istraživanja kako bi se pratilo da li provedene mjere dovode do povećanja osjećaja sigurnosti žena i smanjenja potrebe za izbjegavanjem pojedinih javnih prostora.

OD MAPE DO PROMJENE

Kritična tačka	Mjera	Akteri za uključivanje
Nedovoljna rasvjeta	pregled + popravka + nova rasvjetna tijela	Grad/Opština, komunalne službe
Ruševni/napušten i objekti	sanacija, uklanjanje ili osiguranje	vlasnici + nadležna uprava
Nepreglednost	orezivanje rastinja i uklanjanje prepreka	komunalne službe + vlasnici
Loši trotoari / pristupačnost	sanacija, prelazi, spuštene rubnici	lokalna uprava
Slab prirodni nadzor	aktiviranje sadržaja i prisustva ljudi	lokalna zajednica + institucije
Sigurnost u večernjim satima	ciljane patrole i preventivne mjere	policija + lokalna uprava
Praćenje	ponoviti mapiranje i anketu	civilno društvo + institucije

Tabela 3 – Od mape do promjene

Sigurniji grad ne nastaje samo kada se ukloni jedan problem. Nastaje kada se žene mogu kretati bez straha, kada vide i budu viđene, kada mogu lako doći do pomoći i kada su javne površine dostupne svim korisnicima. Ova pilot mapa je početak kontinuiranog procesa: vidjeti problem → dokumentovati → zagovarati → provesti → ponovo provjeriti.

